

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

Εσωτερικού φρ. 10. Έξωτερικού φρ. χρυσά 10.
Πᾶς συνδρομητής θεωρείται καὶ μέλος ἄρχαίου.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Δραχμαὶ 10' ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσά 10' ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Εἰς τοὺς ἐγγραφεμένους δὲ νέους συνδρομητὰς καὶ αἰτούντας τὰ σώματα καὶ τῶν τριῶν ἐτῶν ἀποστέλλονται ταῦτα ἐπὶ προληπτικῆς ἀρχῆς ἢ φρ. χρυσῶν 15'.

Συνδρομητὰι ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάκας πρὸς τὴν Ἱηροτικὴν Σχολήν, ἠδὲς Φλόσσα, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὴν βιβλιοπωλείαν «Ἀνάστη Κωνσταντινίδου».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθηνῶν.
Collège «Anaplasis» Athènes.

Πᾶσα διαρὴ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον τοῦ «Ἀναστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν κέρπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν ὑποκαμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γ. Σ. Κωνσταντίνου συμβουλευτήν.

Τὰ κτητόμενα χειρόγραφα δημοσιεύματα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1890.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Προσφώνησις τῶν σεβασμιωτάτων Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ προέδρου τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος κ. κ. Γερμανοῦ Καλλιγᾶ ἐπὶ τῇ ἐνάξει τῆς ΑΙ' συνοδικῆς περιόδου. — Ἐκλογὴ τοῦ θεησκευτικῶν ἀρχαίων χοροστιασῶν βίου, ὑπὸ Φιλίππου Πενταδοπαύλου. — Περὶ τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μαθημάτων, ὑπὸ Σπυρίδωνος Ἰβελή. — Ἀναπλαστικαὶ μελέται Δ'. ὑπὸ Κ. Διαλεισιᾶ. — Πόσιν εἶναι τὸ πόσιμα τῆς ἀληθείας ὅτι ἡ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον; ὑπὸ Θ. Κόντη. — Σχολεῖον πρακτικῆς ἠθικῆς. — Γνωστοποιήσεις καὶ ἀλληλογραφίαι ἀπὸ τῆς γ' μέχρι τῆς 15' Οκτωβρίου.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ

ΤΟΥ Σ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Κ. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΚΑΛΛΙΓΑ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΙ ΤΗΣ ΑΙ'. ΣΥΝΟΔΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ.

Σεβασμίαι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, κ. Ἰουργέ. Χάριτας τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ ἀπομολογούντες τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς ἵνα καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες ἐπαναλάβωμεν τὰς ἐπὶ μικρῶν διακοπείσας ἐργασίας τῆς διοικήσεως τῆν ἁγίαν ἡμῶν Ἐκκλησίαν Συνόδου, χαρᾶν ἀισθανόμεθα ἀνεκκέλητον, βλέποντες περὶ τὴν ἱερὰν ταύτην τράπεζαν γεγραμῶν; ἱεράρχων παροικηθέντων καὶ ἀντιπροσώπων τῆς Σ. Κοβερνήσεως ἑκέρτην καὶ εὐσεβῆ τῆς πνευματικῆς ταύτης τελετῆς μεταλαμβάνοντα. Τὴν χάριν δ' ἡμῶν ταύτην προσηκόντως δικαιολογεῖ,

ἔνθεν μὲν ἡ βεβία ἐλπίς ὅτι «τὸ ἡμῶν ὑπεύρημα προσαναπληρώσει» διὰ τε τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐαυτῆς πολυπειρίας ἢ καὶ κατ' ἴδιον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει διακριθεῖσα τετρακτύς τῶν σεβασμιῶν Συνεδρῶν, ἔνθεν δὲ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πολυπειρία τοῦ ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ συμπροεδρεύοντος Βασιλικῷ Ἐπιτρόπου ἀμφοτέρω ταῦτα ἀναγκαῖα πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ γνήθου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τοῦ διατελοῦντος ὡς μὴ ὄφελον εἰς σημεῖον οὐχὶ τῇ ἱερᾷ αὐτοῦ κλήσει ἐμπρόσθον, καὶ ἐπιβλαβὲς τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ.

Ἴσως τις παρατηρήσει ὅτι ἡ παροῦσα τοῦ ἱεροῦ Κλήρου κατάστασις δύναται νὰ ἦναι ἐπιβλαβὴς μόνον τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχὶ δὲ καὶ τῇ Πολιτείᾳ. Καθόσον τοῦ ἱεροῦ κλήρου ὄφελοντος νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς παριώσεως τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, καὶ τῆς προόδου καὶ ἐκπλάσεως τῆς θεησκευτικῆς διδασκαλίας ὀφείλονται νὰ συγκεντρωθῶντες ἐαυτοῦ δυνάμεις περὶ ἐν μόνον σημεῖον, πρὸς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἁγίας ἡμῶν θρησκείας; μὴ ἐκκληροῦντος, δὲ τὰς ἱεράς ταύτας ὑποχρεώσεις τὰς ἐκ τοῦ Θεοῦ νόμου τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπιβαλλομένας, μόνον ἡ Ἐκκλησία εὐρεθήσεται εἰς σημεῖον οὐχὶ εὐδαιμονίας ἢ δὲ Πολιτεία βάλουσα τὴν ὑπὸ τῶν νόμων κεχαρμαμένην ὁδὸν, κατευτήσεται εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον σημεῖον, οὐδαμῶς ἐπιπραξιμένη ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης πορείας καὶ καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου. Νομίζομεν περὶ τὴν πᾶσαν τῆς ἐπιστάσεως ταύτης ἀναστροφήν. Καθόσον ἔκτερος τοῦ ὅτι ἡ

θηρησκέα διὰ τῶν καταλλήλων ὁργάνων ἀπὸ τῆς ἐπιτηδεύουσι ἡμῶν ἐν ταῖς δυσπραγίαις καὶ ταῖς θλίψεσι, διδάσκουσα νὰ κρίνωμεν ὀρθῶς τὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς αἰωνιότητος, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτῶν μὲν τοῖς ἔθνεσι, ἰδίᾳ δὲ παρ' ἡμῶν εἶναι τοσοῦτον ἀναγκαῖα ἢ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου βελτίωσις, τοσοῦτον ἐπέλγουσα ἢ τῆς πατριῶς θρησκείας ἀναζωογόνουσα καὶ στερεώουσα, τοσαῦτα ἢ Πολιτεία τῆ Ἐκκλησίας ὀφείλει ὑπὸς μὴ ἀδιαφόρου ἀπὸ τὴν παρατηρή ἀναξιοπαθοῦσαν, ἀλλὰ πᾶσαν μέριμναν πρὸς στερεώσιν μὲν τῆς Ἐκκλησίας, ἀληθῆ δὲ μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καταβάλῃ, ὥστε ἡ παράλειψις παντὸς μέρους πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ ἐπιτελεῖν τοῦ πραγματικοῦ τῆς Ἐκκλησίας σκοποῦ, πρώτισται καὶ μέγιστα αὐτὴν τὴν Πολιτεία βλέπει τῆς Πολιτείας αὐτῆς τὰς βάσεις κλονίσει, ἀπειλοῦσα τὴν ἀποσύνθεσιν καὶ καταστροφὴν πρότερον μὲν τῆς Πολιτείας ἴσως δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἱστορία τῶν ἔθνων πλήρης ἐστὶ παραδειγμάτων, καθ' ἃ τῆς θρησκευτικῆς ἐπέξεως τῶν πολιτικῶν μέρους ὁ ἀψευδὴς τυγχάνει ἢ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, καθ' ἣν οὐ μόνον ἡ Ἐκκλησία ἐπέξεως τῆς Πολιτείας, «πύλαι ἔδου οὐ κατασχεύουσιν αὐτῆς», ἀλλὰ καὶ περισυλλέξασα αὐτὴ τὰ τελευταῖα τῆς πολιτείας ἡμέκῃ ἀνέστησεν αὐτὴν, ἐγείρασεν ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῶν ἱερειῶν. Ἐὰν λοιπὸν παντὶ χριστιανῷ ἐπιβάλλεται τὸ καθῆκον νὰ συντελῇ ἀναλόγως τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων εἰς τὴν διάδοσιν τῆς Ὁρθοῦ διδασκαλίας, πολὺ περισσύτερον τοῦτο ἐπιβάλλεται τῆ Πολιτεία καὶ ἐτι μάλλον τῆ Ἐκκλησία.

Ἀλλὰ τί μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἂν οὐχὶ ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, τοῦλάχιστον ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς ἐδόδωσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας; Τί δέον γενέσθαι ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ;

Νομίζοντες ὅτι πᾶς τις ἀναλαμβάνων οἶον δήποτε ἐπιθύνην, ὀφείλει ἵνα παρέχῃ ἐν τακτῷ χρόνῳ λόγον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ὑπὸς καὶ ἡ κοινωνία πληροφοροῦται τὰς ἐνεργείας τοῦ τὴν εὐθύνην ἀναλαβάντος, καὶ αὐτὸς οὕτως διαλευκαίνῃ σημεῖα τῶν ἐνεργειῶν του, ἅτινα εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε καὶ ἐκ κακῆς προθέσεως παρερμηνεύθησαν, προτιθέμεθα τῆς ἡμετέρας εὐμενοῦς ἐπιεικειᾶς ἐπικαλοῦμενοι ἵνα τοῦ σωτηρίου τούτου μέτρον τοῦ πανταχοῦ ἐφαρμοζόμενον ποιησώμεθα ἑναρξῶν λόγον μὲν παρεχόμενοι ἡμῶν τῶν πράξεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς Ἱερῆς Συνόδου τῆς ληξάνσης συνοδικῆς περιόδου, ὑποδεικνύοντες δ' ἐνταυτῷ καὶ τί. α. τὰ πρακτικὰ κατὰ τὴν ἀρχομένην ταύτην Συνοδικὴν περίοδον.

Τὸ διαρρηθεῖσαν Συνοδικὸν ἔτος ἀρχάμενον

ἀπὸ τῆς τετάρτης Ὀκτωβρίου διὰ τῆς νενομισμένης τελετῆς, ἦν πρόσφορος τοῦ Προέδρου ὁμιλία παρηκολούθησε, παρετάθη μέχρι τῆς ὀρθῆς Ἀγνοῦστον, ὅτε τὰ σεβασμια τῶν Συνοδικῶν μέλη ἀπῆλθον τῆς Πρωτευούσης ἢ ἐνεκεν ἀναψυχῆς ἢ καὶ χάριν κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων τῶν ἰδίων παροικιῶν. Αἱ Συνοδικαὶ ἐργασίαι καθ' ἅπαν τὸ ἔτος ὤθησεν χρονικὸν διάστημα ἐξηκολούθησαν ἕνεκ οὐδεμιᾶς διακοπῆς ἐκτὸς τῶν νενομισμένων καὶ διὰ τοῦτο ἐνῶ κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος 69 ἐγένοντο συνεδριάσεις ἐνῶ κατὰ τὸ πρὸ αὐτοῦ 74 ἐγένοντο συνεδριάσεις, εἰς ἀπώτερον δὲ ἐτι ἐτι ὀλιγώτεροι κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 84 συνεδριάσεις συνεκροτήθησαν. Καθ' ἅπασας ταύτας τὰς συνεδριάσεις 1590 ὑποθέσεις διεξήχθησαν, αἱ μὲν πρὸ πολλοῦ, αἱ δὲ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος τῆς Συνόδου ὑποβληθεῖσαι καὶ ἑαυταὶ ἐκτὸς τριῶν ἢ τεσσάρων διεκπεραιωθεῖσαι. Ἐκ τῶν ὑποθέσεων τούτων αἱ πλείους ἵνα μὴ εἴπωμεν ἅπασαι προήχοντο ἐκ τῶν χηρευουσῶν Ἐπισκοπῶν, ἐξαντλήσασαι ἅπαντα σχεδὸν τῆς ἐργασίας τὸν χρόνον, καὶ μὴ ἐπιτρέψασαι τῆ Συνόδῳ ἵνα πλείονα χρόνον εἰς γεννησιότερας ἐργασίας ἀφιερῶσιν.

Μεταξὺ τῶν ὑποθέσεων τούτων συμπεριλαμβάνονται καὶ τρεῖς κειθαιφίσεις κληρικῶν ἐξ ὧν εἰς μίαν καὶ ἑτέροι δύο ἐκ τῶν Σεβασμιῶν τοῦ Κράτους Ἱεροφύλων περὶ τὴν ἱεράν ταύτην τρέπεξαν παρεκλήθησαν. Ἡ Σύνοδος εἰ καὶ μετὰ θλίψεως προέβη εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἱεροσύνης ἀπογομνωσῶν τῶν καταγγελλθέντων, καθῆκον ἐνόμισεν ἵνα τοὺς ἱεροὺς Κανόνας ἐφαρμοζούσα προβῇ εἰς τὴν ἀποτομὴν σεσηπῶτων μελῶν, ἅτινα διὰ τῆς περιαιτέρῳ ἐν τῆ ἱερᾷ διακονίᾳ διαμονῆς των μεγίστης ζημίας παρατίτοι τῆ Ἐκκλησίας ἐγένοντο.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν τρέχουσαν οὕτως εἰπεῖν ἐργασίαν τῆς Ἱερῆς Συνόδου καίτοι δ' αὐτὴ ἐξήντηται τὸν προωρισμένον δι' ἐργασίαν χρόνον, οὐχ' ἦντο ἢ Σύνοδος καὶ εἰς οὐσιωδέστερα τινα ἔργα προέβη πρόσφορα πρὸς ἀνύψωσιν τῆς τε ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου.

Ὡς γνωστὸν δι' ἕκαστον τοῦ Κράτους τῶν προωρισμένων ἐστὶ καὶ εἰς ἱεροκήρυξ. Ἀπὸ τινος ὅμως, ὁκτὼ νομοὶ ὑστεροῦντο ἱεροκηρύκων ἤρχει ἐκεῖ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ Σύνοδος μετ' ἀθυρίας τὴν ἑλλειψιν ταύτην παρατηρήσασα παρέστησε τῆ Κυβερνήσει τὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κηρύγματος ὠφέλειαν καὶ συνέστησε τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων. Τὸ Ὑπουργεῖον τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐκτιμήσασα, ἀνέγραψεν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τὴν δέουσαν δαπάνην δι' ἑτέρουσ ὁκτὼ ἱεροκήρυκας καὶ ἤδη πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέροισ ὁκτὼ πέντε ἔτερον προσετέθησαν μενοσιῶν εἰσέτι τριῶν θέσεων

κενῶν ἐνεκεν ἑλλείψεως καταλλήλων προσώπων. Πρὸς τοὺς ἱεροκήρυξιν ἢ Σύνοδος συνέστησε τῷ Ὑπουργεῖῳ καὶ τὴν ἀνασῶστασιν τῶν καταργηθεῖσάν ἐν τοῖς Γυμνασίοις τοῦ Κράτους ἱερῶν ἐδρῶν καὶ τὰς δεούσας ἐν καιρῷ ἐποίησε παρατηρήσεις δι' ἐκτενοῦς ὑπομνήματος εἰς τὰ συνταχθέντα ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια, καθ' ἃ διὰ τῆς ἀορίστον λέξεως θρησκευτικὰ ἴσως περιορίζεται ἢ κατ' ἕκτασιν ἱερὰ διδασκαλία ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι ἡ Κυβερνησὶς ἀναγνωρίζουσα τὴν ἐκ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας τῆ κοινωνία προσεγγινόμενῃ μεγάλῃν ὠφέλειαν, οὐ μόνον τὰς ἱερὰς ἔδρας πληρῶσει δι' εἰδικῶν καθηγητῶν, καὶ τὰς δεούσας ποιήσεται τροποποιήσεις ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς νομοσχεδίοις συμφώνως ταῖς εὐχαῖς τῆς Ἱ. Συνόδου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἴσην μοῖραν θέσει τοὺς τῆς Θεολογ. Σχολῆς Προλύτας πρὸς τοὺς διδάκτορας τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς νέαν οὕτω δίδουσα ζωὴν τῆ Θεολογικῆ τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς.

Βεβαίως ἢ Σύνοδος ταῦτα τῆ Κυβερνήσει γράφουσα καὶ ἐξαιτουμένη δὲν ἠγνοεῖ τὴν σπάνιν ἀνδρῶν δυναμένων ἵνα ἀναλάβωσι καρποφόρος τὰ τε θεῖον Κήρυγμα καὶ τὴν ἱεράν ἐν τοῖς διαφοροῖς ἐκπαιδευτηρίοις διδασκαλίαν. Ἀλλὰ ταῦτα ἐν ᾧ ἀφ' ἐὶς ἔργαφεν ὑπολαμβάνουσα ὅτι διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἑαυτῆς αἰτήσεων οὐ μόνον ὑποθεμαίνεται ὁ ζήλος τῶν ἐν τῆ ἱερᾷ ἐπιστήμῃ ἐνασχολουμένων, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι βλέποντες ἐξασφαλιζόμενον τὸ μέλλον των ἀφιερωθήσονται εἰς τὴν ἱεράν τῆς Ἐκκλησίας διακονίαν, ἀφ' ἑτέρου οὐκ ἐπαύσατο συνιστάσα μὲν τὴν βελτίωσιν τῶν κατωτέρων ἱερῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἀπατοῦσα δὲ ἑκκοπήν ἐπιβλαβῶν καινοτομιῶν ματαιουσῶν χροστὰς ἐλπίδας εὐσεβῶν καὶ μεγάλαιβούλων ἀνδρῶν ἀφιερωσάντων πρὸς ἀποκλειστικὴν τοῦ ἱεροῦ Κλήρου μόρφωσιν πάντας τοὺς ἑαυτῶν ἰδρώτας.

Ἀλλ' ἐνταῦθα δικαιοῦται βεβαίως πᾶς τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἢ Σύνοδος ἐνήργησε μὲν περὶ τῆς πληρώσεως θέσεως ἱεροκηρύκων καὶ διδασκάλων, οὐδὲν ὅμως ἔπραξε περὶ τῆς πληρώσεως τοσοῦτων χηρευουσῶν Ἐπισκοπῶν, ὧν ἢ πλήρωσις εἶναι πολὺ ἀναγκασιότερα τῆς τῶν ἱεροκηρύκων καὶ ἱεροδιδασκάλων. Ἐπιτραπήτω μοι ἵνα σιγῇ παρελθῶ τὴν δικαίαν ταύτην παρατηρήσειν, πληροφοροῦν μόνον ὅτι καὶ περὶ τούτου ἢ πλειονοψηφία τῆς Ἱ. Συνόδου προσηκόντως ἐμερίμνησε ἀλλ' ὅτε ἐδεώρησε τὸν καταλλήλων χρόνον ἐπιστάντα, εἶδε παρ' ἐλπίδα δι' ἀκατονομάστου τρόπου διαψευδομένης τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας παρ' ἐκείνων ἀκριβῶς μεθ' ὧν τὴν προτεραίαν κατὰ πάντα συμφώνει ζηλωσάντων ὁδῶν γήθινον πρὸς βλάβην τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα λόγον ποιησώμεθα καὶ περὶ τῶν λαβουσῶν χώραν χειροτονιῶν, τῶν τοσάκις σκανδαλισαῶν τὴν κοινὴν γνώμην καὶ πειρασουσῶν πράγματα καὶ αὐτῷ τῷ Νομοθετικῷ Σώματι.

Τὸ Κράτος διαιρούμενον ὡς γνωστὸν εἰς τεσσαράκοντα Ἐπισκοπὰς, ἔχει ὡς μὴ ὀφείλει ἐκ τούτων χηρευοῦσας δεκαοκτὼ. Διὰ τὰς δεκαοκτὼ ταύτας Ἐπισκοπὰς καθ' ὅσον τὸ λήξαν συνοδικὸν ἔτος ἐνεκρίθησαν τριάκοντα ὁκτὼ ἱερεῖς καὶ ἱεροδιδάκτοι. Ἐὰν τὸν ἀριθμὸν τούτων συγκρίνωμεν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐργηθεῖσῶν χειροτονιῶν κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα ἔτη, θέλομεν παρατηρήσει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ λήξαντος ἔτους εἶναι ἐλάχιστος, κακοβούλος μεγεθυνθείς, καθ' ὅσον κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἐνεκρίθησαν πενήτηκοντα καὶ εἰς' κατὰ τὸ πρὸ αὐτοῦ ἔτος ἐνεκρίθησαν ἑβδμήκοντα τοῦ κοιδίμου προκατόχου ἡμῶν προεδρεύοντος. Ἀλλ' εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην δέον ἵνα γένηται καὶ ἡ ἀκόλουθος παρατήρησις. Ἐνῶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐχίρησαν δεκαοκτὼ ἐπισκοπαί, κατὰ τὸ παρελθὸν ἐχίρησαν μόνον δώδεκα καὶ κατὰ τὸ προπαρελθὸν μόνον ἐννέα δηλ., δι' ἐννέα χηρευοῦσας Ἐπισκοπὰς ἐνεκρίθησαν παρὰ τῶν τότε τῆς Ἐκκλησίας διευθυνόντων, πενήτηκοντα καὶ εἰς' διὰ δώδεκα χηρευοῦσας ἐπισκοπὰς ἐνεκρίθησαν, ἑβδμήκοντα καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος τῆς προεδρείας ἡμῶν καθ' ὃ δεκαοκτὼ θλαὶ ἐπισκοπαὶ χηρευούσαι, ἐνεκρίθησαν μόνον τριάκοντα καὶ ὁκτώ.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀρκούσα ἀπάντησις εἰς τοὺς τοσαῦτα φτεργαμένους καὶ γράφοντας καὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Καὶ ἄλλα τινὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀπαριθμήσῃ κατὰ τὴν λήξαν συνοδικὴν περίοδον ἐναργηθέντα. Ἡ σύνηθις π. χ. γενικῶς τοῦ Κράτους μοναχολογίου περιλαμβανόντος καὶ τὰς ἀγνώστους πρότερον τῆ Ἱερῆς Συνόδου Θεσσαλικῆς καὶ Ἡπειρωτικῆς Μονᾶς. Ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν τακτοποίησις τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου καθ' ἣν κατεδείχθη ὅτι τοσαύτη ἦν ἢ πρότερον ἐπικρατοῦσα ἀμέλεια ὥστε ὀλοκλήρως ἐτὼν πρακτικὰ ἀπόλωντο καὶ ἄλλα τινὰ διαπραχθέντα καίτοι μὴ ἀνάξια λόγου, παρερχόμεθα ἐν σιγῇ ὅπως μνημονεύσωμεν μίᾳς ἐτι συνοδικῆς πράξεως, σωτηρίου μὲν καθ' ἑαυτὴν καὶ τὴν Συνοδικὴν ὑπηρεσίαν, διαταραχῆς ὅμως οὐχὶ σπανίως τὴν ἡρεμίαν ἦτις δέον νὰ βασιλεύῃ πάντοτε περὶ τὴν ἱεράν ταύτην τράπεζαν.

Τὰ τῶν συνεδριάσεων πρακτικὰ πρὸ τῆς ἐλεύσεως ἡμῶν δὲν ἀνεγινώσκοντο, ἀλλ' ἀπλῶς ὑπεγράφοντο παρὰ τῶν σεβασμιῶν τῆς Ἱερῆς Συνόδου μελῶν ἀνεξελέγκτως κατὰ μῆνα, ἢ καὶ βραδύτερον, ἀναλόγως τῆς πληθῆδος τῆς

ὅλης καὶ τῆς φιλοπονίας τοῦ πρακτικογράφου. Νομίζαντες ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο ἦν λίαν σχολιὴν καὶ ἔδει νὰ ἐλειφθῇ. εἰσαχθῆ δὲ τὸ παρ' ἡμῶν τοῖς σωματείσι επικρατοῦν, ἐπιμύπως συνεστήσαμεν τὴν κατάρτησιν τούτου καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς προτερείας συνεδριάσεως εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην. Ὅπως ὅμως δυσχέρεια πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ νέου συστήματος ὅπως συζητήσεις, ὅπως συνεδριάσεις διέρρουσαν ἕνεκ ἀποτελέσματος, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ νὰ ἀριθμώμεν τούτο μόνον λέγομεν ὅτι ἡ τῶν πρακτικῶν ἀνάγνωσις ἤρξατο μόνον ἀπὸ τοῦ Ἀπριλλίου. Ὡς μὴ ὤφελεν ὅμως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σωτηρίου τούτου μέτρου, πολλῶν ἐπεισοδίων ἐγένετο παρὰ τῆς. Ἡ ἀπειρία τῶν γραμματέων, γραφόντων πολλὰκις ἄλλα τῶν ἀποφασισζομένων, καὶ ἐπομένως μεθ' ὅλας τὰς γενομένας αὐτοῖς παραινέσεις ἀναγκαζομένων, διὰ ξεσμάτων ἢ σβεσμάτων νὰ ἐπιδιορθώσωσι τὰς ἰδίους ἐλλείψεις, οὐκ ὀρθῶς παρεξηγήθητο παρ' ἀνθρώπων μὴ ἔχοντων μὲν νὰ δεῖξωσι μίαν τοῦ βίου των ἀγαθὴν πρᾶξιν, θεωροῦντων ὅμως ἑαυτοὺς κατέχοντας τὸ μονοπώλιον τῆς εὐσευειδησίας, καὶ ἐπομένως πρὸς ἀπόκτησιν κενῆς δόξης διαθροαλλοῦντων τὴν ἐξ ἀπειρίας ἐλλειψίν ὡς προσημελημένον ἐγκλημα. Ἡ τοιαύτη δὲ συμπεριφορὰ ὡς καὶ ἡ ἐλλείψις ἐξεμυθίας παρὰ τῶν ἔχοντων τὴν πρόνοιαν διηρηκῶς νὰ σιγῶσι καὶ μόνον ἕνεκ λόγων νὰ ἀντιλέγωσι εἰς τὰ παρ' ἄλλων λεγόμενα, παρεῖχεν ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὴν νὰ λέγωσι καὶ γράψωσι τὰ πᾶσι ὑμῖν γνωστὰ τυγχάνοντα.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐνεργηθέντα κατὰ τὴν λήξασαν Συνοδικὴν περιόδον, ἣδη νομίζομεν ὅτι καθήκον ἡμῶν ἐπιβάλλεται ἵνα διὰ βραχείων ὑποδείξωμεν τίνα τὰ πρακτέα κατὰ τὴν σήμερον ἀρχομένην νέαν Συνοδικὴν περίοδον.

Ὡς παρ' ἑκάστων τῶν σεβαστῶν τῆς Ἱερῆς Συνόδου μελῶν παρατηρήθη, κατὰ τὸ λήξαν ἔτος αἰ πλείστα τῶν συζητηθεισῶν ὑποθέσεων προήρχοντο ἐν τῶν χηρευουσῶν Ἐπισκοπῶν. Μετὰ τὴν διαξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τούτων, νέαι προσκαλοῦντο ἐν τῆς ἐκδοθείσης συνοδικῆς ἀποφάσεως ἀνωμαλίαι καὶ νέαι παράποννα, πολλὰκις δὲ καὶ δυσχέρεια ἀνυπερβλήται. Ἰσως τις παρατηρήσει ὅτι ἂν μελῶν ἐπιστάτο προσοχὴ εἰς τὴν ἐκδοσὴν τῶν συνοδ. ἀποφάσεων, τοιαῦται δυσχέρεια δὲν θὰ προσκαλοῦντο. Τούτο δὲν ἔχει οὕτως μεθ' ὅλην τὴν ἐκάστοτε καταβαλλομένην προσπάθειαν αἱ ἀντιφάσεις δὲν ἔλειπον. Εἰς αἰτήσιν π. χ. μεταθέσεως τινος ἱερῆς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐφημερίαν, ἡ Σύνοδος προσέκαλε τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἀρομοδίου ἐπισκ. ἐπιτροπῆς ἢ γνωμοδοτήσας ὅμως αὐτῆ, πρὸς ἡμῶν συνήθως ἐσθηζέτο ἡ Σύνο-

δος ἡν τοσοῦτον τοῦ δικαίου ἀντιθέτος, ἕνεκ ἀπειρίας, ἢ ἀμαθείας ἢ καὶ ἄλλων λόγων, ὅστε ἡ Συνοδικὴ ἀπόφασις δὲν ἦτο δυνατὴν νὰ ἦ δίκαια. Ἀλλὰ καὶ αἱ πρὸς τὸ συνοδ. γραφεῖον ἀποστελλόμεναι ἀνακρίσεις, καὶ αἱ ἐκδιδομένην δικαστικὰ ἀποφάσεις καὶ πλείστα ἄλλα περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἐλλείψεις ἐν ταῖς χηρευούσαις ἐπισκοπαῖς, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν ἐπισκοπικῶν ἐπιτροπῶν βλαβερὸς καὶ δὲν νὰ ἐφελκύνῃ τὴν σύνοτον προσοχὴν καὶ μερίμναν τῆς Ἱερῆς Συνόδου. Ἀλλ' εἶναι ἀρὰ γε ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθῇ ὁ ἀποτρυχὸν θεσμὸς δι' ἄλλον; Ὁχι βεβαίως. τὴ μόνον σωστικὸν μέσον ἔσται ἡ διευθύνσις τῶν ἐν τῷ Κράτει ἁγίων ἐκκλησιῶν παρ' ἐπισκόπων ἡ μόνος γὰρ ὁ ἐπίσκοπος, ὡς τῆς τῶν Πατέρων λέγει. εἰς τύπον ὅν τοῦ Χριστοῦ τὸ ἔργον ἐκείνου πληροῖ, καὶ δεῖκνυσι πᾶσι διὰ τοῦ σχήματος, ὅτι μιμητὴς ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ μεγάλου ποιμένου. Ἄνευ νομίμων ποιμένων αἱ κατὰ τόπους ἐκκλησίαι περιελεύσονται εἰς ἀποσύνθεσιν τῆς τοιαύτης δὲ καταστάσεως σημεῖα καὶ ἑκάστην βλέπομεν ἀναγραφόμενα, ἐφαρμοζομένης τῆς προφητικῆς φήσεως «διεσπάρησαν τὰ πρόβατά μου διὰ τὸ μὴ εἶναι ποιμένους». Μόνον οἱ ποιμένες μετὰ μεζονος τῆς ἐν τῷ καταστατικῷ ἀναγραφόμενης δικαιοσύνης, θέσουσι φραγμῶν εἰς τὴν ὑφιστάμενην λυπηρὰν κατὰστασιν. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ βελτιώσεως ὁ μὲν ἱερὸς Κλήρος καθ' οὗ τοσοῦτα καθεκάστην καταγγέλλονται ἐπανελεύσεται εἰς τὴν οὐκείαν θέσιν ἐξ ἧς ἐξεστράφη, ἢ δὲ ἐκκλησία βαθμυρῶν ἀποκτήσει τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα. Ἀλλ' ἴσως τις παρατηρήσει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκοπῶν εἶναι δυσανάλογος τῷ πληθυσμῷ καὶ τῇ ἐκτάσει τοῦ κράτους ἴσως ἕτερός τις εἴπῃ ὅτι ἂν συγκριθῶσιν αἱ ἐπισκοπαὶ ἄλλων χωρῶν πρὸς τὰς ἡμετέρας, μία ἐξ ἐκείνων ἐξισοῦται ὅλαις ταῖς ἡμετέραις. Εἰς ταῦτα πάντα οὐδ' ἡμεῖς ἀντιλεγόμεν ἕκαστο ἡμῶν περὶ οὗ ἡ Σύνοδος δὲν νὰ μεριμνήσῃ εἶναι ὅπως τὸ κράτος ἴπαν εἴτε εἰς μεγάλας, εἴτε εἰς μικρὰς ἐπισκοπὰς διαιρεῖται ὡς χριστιανοὶ ἴπαντες εἰς ἀπάσας τοῦ Κράτους τὰς ἐπαρχίας ἐπισκοπῶνται παρ' ἐπισκόπων, καὶ οὐχὶ παρ' ἄλλου τινός λαμβανομένου ὅμως ὅτι ἔστιν ὅτι αἱ μεγάλα Ἐπισκοπαὶ θέονται οὐ μόνον ἐπισκοπῶν συγκεντροῦντων ἐν ἑαυτοῖς ἐκτός τῆς μεγάλης ἀρετῆς καὶ ἐνεργοῦ εὐσεβείας, καὶ μεγάλην διοικητικὴν ἰκανότητα, ἀλλὰ καὶ καταλλήλων βοηθῶν ἀνακουφίζοντων αὐτοὺς εἰς τὸ ἐπίμορθον τῆς ἐπισκοπῆς διακόνημα. Ἀλλὰ οὐδ' οἱ ἐπίσκοποι ἔχουσι περὶ ἑαυτοὺς ἱεροκήρυκας διατρέχοντας ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἐπισκοπῆς λογίους κληρικούς κατέχοντας ὅλας τὰς ἐφημερίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως

ἰδιαιτέρως βοηθῶν ἀνακουφίζοντας ἐκ πασῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν μεριμνῶν. Ἐταῦθα ὅμως πάντα ἐξαχθόντα παρὰ τοῦ ἐπισκόπου. Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ τελεσιουργὸς τῶν μυστηρίων ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ κήρυξ τοῦ θείου λόγου ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ὁ δικαστής, ὁ εἰσηγητὴς, ὁ γραφεύς. Ταῦτα πάντα ὅμως ἀνατιθέμενα εἰς τὸν ἐπίσκοπον, καὶ δὴ εἰς ἐπίσκοπον μὴ ἔχοντα ἴσως τὴν δέουσαν ἰκανότητα, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἀταπέρησιν, εἶναι δυνατὸν νὰ διεξάγῃται προσηκόντως.

Ἐντὶ τὰ σκέψεις ἀπασχολήσομεν τὴν μερίμναν τῆς Ἱ. Συνόδου ἔσται, ἢ περὶ κατατίθεως νέων μελῶν εἰς τὸν ἱερὸν Κλήρον. Ὅτι κατὰ μέγα μίσος ἠλαττώθη ὁ ἱερὸς Κλήρος τοῦτο οὐδεμίαν δέεται ἀποδείξεως. Κάτω εἰχουσι πρὸ εἰκοσαετίας ἡμιδοδεκάδας ἐφημερίων, νῦν μόλις ἓνα ἢ δύο κέκτηνται. Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν τηλικαύτην ἐλάττωσιν, πάλιν οἱ ὑπάρχοντες εἶναι περισσότεροι τοῦ θένοντος. Καίτοι δὲ καὶ περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐφημερίων δὲν νὰ ληφθῇ πρόνοια, κυρίως ὅμως δὲν νὰ καταβληθῇ πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια περὶ τῆς τοῦ ποιῶν βελτιώσεως. Ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἐπιστημονικῶς προάγονται, καθ' ἣν ἡ γνῶσις παρ' ἡμῶν ἐξαπλοῦται, δὲν εἶναι πρόπον, εἶναι μάλιστα λίαν ἀσύμφορον μόνον οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ἐυαγγελίου τῆς χάριτος νὰ διατελοῦσιν ἐν ἀσυγγνώστῳ στασιμότητι, ἢ νὰ εἰσάγῃται εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἱεροσύνης ἀξίωμα ἄνθρωποι μὴ συναισθανόμενοι τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ὑπουργήματος ἄνθρωποι ταναγῆσαντες ἴσως εἰς πάσας τὰς ἄλλας βιωτικὰς ἐπιχειρήσεις των, καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν ἱεροσύνην ὡς εἰς ἄγκυραν σωτηρίας ἄνθρωποι τέλος ἐπιζητούντες τὸ ἱερὸν τοῦ ἱερῆς λειτουργίαν ὡς ἔργον βιοποριστικόν, καὶ νοζόντες ἑαυτοὺς ὡς τούτῃς τελειότερους τῶν κληρικῶν ἐὰν ἐκπληρῶσι τακτικῶς τὰς ἐπὶ πληρωμῇ προσευχὰς καὶ λειτουργίας των. Ἱερεῖς μὴ διδασκόντες διὰ τὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας τὴν θρησκείαν (ἱερεῖς μὴ τρεφόντες τούτῃς ἐμπεισιτυμένους αὐτοῖς πιστοῖς διὰ τοῦ γάλακτος τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν) ἱερεῖς μὴ ἀνακαινίζοντες ἐντὸς τῶν τρυφερῶν τῶν πιστῶν ψυχῶν τούτῃς ἱεροῦς χαρακτήρας τοῦ θείου νόμου, μὴδὲ ἐμρυτεύοντες τὴν ἁγίαν πίστιν καὶ τὰ χρηστὰ ἥθη εἰς τὰ ἐνδύμνα τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, οἱ τοιοῦτοι ἱερεῖς εἶναι ἀνάξιοι τῆς ἐαυτῶν κλήσεως μεθ' ὅλας τὰς προσευχὰς καὶ λειτουργίας των, καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν ταχύτεραν τῆς κοινωνίας ἐκλυσιν, εἰς τὴν γοργότεραν τῆς ἀσεβείας ἐξάπλωσιν «πῶς γὰρ ἄλλοις ἀγιάσει ὁ ἑναγής; πῶς τούτῃς ἀκαθάρτους καθαρίσει ὁ ἀκάθαρτος; πῶς υἱοῦς

θεοῦ κατασκευάσει ὁ δουλοπρεπής;» Ὡστε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ὅπως μὴ φέρῃ βαρεῖαν τὴν ἐνθύνην καὶ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καθήκον ἔχει ἀπαραίτητον ἵνα πάσῃ δυνάμει μεριμνήσῃ περὶ τούτου, καὶ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν προαίρεσιν ἀνθρώπων ἀναξίων τῆς κλήσεώς των, καὶ τοῦ μεγάλου τῆς ἱερῆς διακονίας.

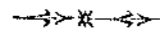
Εἰς τ' ἀνωτέρω ἴσως τις παρατηρήσει ὅτι δυσχερῶς δύναται ὁ ἱερὸς Κλήρος νὰ προαχθῇ ἕνεκ ἐξασφαλίσεως τοῦ ἑαυτοῦ μέλλοντος καὶ ὅτι περὶ τούτου κυρίως δὲν ἡ Σύνοδος καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ μεριμνήσῃ ἡμεῖς καίτοι νομίζομεν τὸ θέμα τοῦτο ὅλας δευτερεύον, καθόσον ἄνθρωποι διαφλεγόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς πίστεως πυρός, ἀμερόμινως ἔχουσι περὶ τῆς αἰθρίας γινώσκοντες ὅτι «ἡ αἴθριαν μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς», οὐχ ἦττον ὅμως νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει πλοῦτος θυνάμενος ἐπαρκῶς νὰ συντηρήσῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκκλησίας. Δυστυχῶς ὅμως ὁ πλοῦτος ἐνθ' ἑδαι καὶ συμφῶνος τοῖς ἱεροῖς κανόσι, καὶ συμφῶνος τῇ λογικῇ, νὰ ἐξοδύηται μόνον ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, νὰ διαχειρίζεται ὑπὸ τοῦ Κλήρου ὡς μὴ ὤφειλε καταστρέφεται οὗτος ἐφ' ἃ οὐ δεῖ. Ὁ μοναστηριακὸς πλοῦτος ὁ κατεξοδευόμενος ἢ εἰς διατροπὴν ἀέργων καὶ ὀνηρῶν, ἢ εἰς ἀνάγκας μὴ ἐκκλησιαστικὰς ἢ καὶ εἰς παροχὰς ὅλας ἕνας τοῦ τῆς ἐκκλησίας σκοποῦ ἄντὰ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἐντὸς τῷ κράτει ἐνοριακῶν ναῶν τὰ διαπανόμενα ἢ εἰς ἐπουσίωδη καὶ περιττὰ ἢ καὶ πρὸς πλουτισμὸν ἀτόμων τινῶν ὁ πρῶτος λέγομεν οὗτος χρησιμοποιοῦμενος μόνον ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου δηλ. ὑπὲρ τῆς μορφώσεως καὶ συντηρήσεως αὐτοῦ εἶναι λίαν ἐπαρκής. Ἀρκούντων δ' ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις ἢ κάλλιον παντὸς ἄλλου ἐκτιμῶσα τὴν ἀνάγκην Κλήρου ἀξίου τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως καὶ δυναμένου νὰ συντελῇ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιπολαζουσῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡθικῶν πληγῶν, παρέξει τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν ἑαυτῆς ἀφορμὴν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐν γένει φρονήματος ἢ ἀνύψωσις τῆς ἐκκλησίας ἔσται ἀνύψωσις αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, ἢ δὲ βελτιώσις τοῦ ἱεροῦ Κλήρου παρέξει τῷ Ἑλληνισμῷ ἀφθονὰ τὰ μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν μυκαϊτάτων αὐτοῦ πόθων.

Ἀλλ' ἐκτός τῶν μερικῶν τούτων οὕτως εἰπεῖν ζητημάτων, ἢ Ἱερὰ Σύνοδος καθήκον ἔχει ἱερὸν ἵνα μεριμνήσῃ καὶ περὶ ἑτέρου ζητήματος γενικαίτερου, πρὸ πολλοῦ μὲν ὑφιστάμενον καὶ ἀπειλούμενον τὴν ἐν τῇ θρησκείᾳ τῆς ἀγάπης εἰσοδον τοῦ φυλετισμοῦ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ λαβόντος δεινὰς διὰ τὴν Ὁρθόδοξον διαστάσεις. Ἡ πολλὰ Μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μετὰ τὰς τσοαύτας ὁδύνας

καὶ θλίψεις τῆς, μετὰ τὰς τηλικιότητας πικρίας καὶ θυσίας τῆς πρὸς προφύλαξιν καὶ σωτηρίαν τῶν τέκνων τῆς, διατελεῖ ἐν τρομερῷ διωγμῷ ὑπερμυησικῶν τοὺς πρώτους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάστασις διωγμῷ προκληθέντι παρ' ἑαυτῶν ὑπ' αὐτῆς μητρικῆς γαλουχηθέντων καὶ νῦν ζητούντων νὰ εἰσαγάγῃσι νέας ἀρχὰς εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ὁρθοδοξίας καθ' ἑαυτοὺς, ἀρχὰς ἀπειλούσας τὴν ἀνατροπὴν αὐτῶν τῶν βάσεων τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ τοιαύτη δεινὴ τῆς πενθηροσύνης Μεγάλῃς Ἐκκλησίας κατάστασις δέον ἵνα ἐκλύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ σύντονον μεριμνῶν καὶ πᾶσιν μὲν τῶν ἄλλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἁγίας Ἐκκλησίας, ἥτις ὡς ἐθνώμων καὶ φιλόστοργος θυγάτηρ ὀφείλει ἵνα ἀπομάξῃ τὰ πικρὰ θάρσνα τῆς στεναχούσης ἁγίας Μητρὸς καὶ ἐπουλώσῃ θανατηφόρους πληγὰς ὡς περὶ ἡ ἀγνωμοσύνη καὶ ἡ βραβυρότης ἠνέφεκεν εἰς τὸ ἔχραντον αὐτῆς Σῶμα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ περὶ ἄλλων σπουδαιότητων ἀντικειμένων, δέον ἵνα μεριμνήσῃ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἢ βελτίωσις ἢ μᾶλλον ἢ ἀναδιοργάνωσις τῶν ἱερατικῶν Σχολῶν μὴ ἐκπληρουσῶν ὡς μὴ ὠφελε τὸν σκοπὸν τῶν, ἀλλὰ συντελουσῶν εἰς θεραπείαν ἀτομικῶν ἀπαθείσων ἢ περιστολὴ ξένων διδαγμάτων πράγματα ἀτιμωρητὶ παρεχόμενα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ στενωπὸν προσέγγισις μετὰ τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἢ ἐπὶ τὰ κρείττω μεταρρυθμίσεις τῶν ἱερῶν Μονῶν, ἢ ὁμόθυμις τῶν Ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, ἢ θαφιλεστέρα διδασκαλία ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Θεοῦ λόγου, ὁ καθορισμὸς ἐνὸς καὶ μόνου συστήματος Μουσικῆς Ἱερῆς, καὶ πλεῖστα ἄλλα συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνορθώσιν τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, δέον ἵνα σπουδαίως ἀπασχολήσῃσι τὴν μεριμνῶν τῆς Ἱερῆς Συνόδου.

Οὐδόλως ἐπιθυμοῦντες ἵνα πλειότερον τὴν ὑμετέραν φιληκοῖαν ἀπασχολῶμεν περαινόμενοι τὴν παροῦσαν πενιχρὰν προσφάνησιν ἐξαίτουμένοι ἄνωθεν τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀναλήψιν καὶ κηρύττοντες τὴν ἑναρξίν τῆς ἁγ. Συνοδικῆς Περιόδου.

ΕΙΚΟΝ ΤΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΒΙΟΥ.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Γ'. ΒΙΒΛΙΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

Τούτων τῶν παραστάσεων καὶ εἰκόνων ὁ κύκλος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ χριστιανικῇ γραφικῇ εἶναι

ἐνρύτερος ἢ ὁ τῶν ἀλληγορικῶν. Ἐγίνετο δὲ ἐν ταῖς βιβλικαῖς παραστάσεσι καὶ εἰκόσιν ἐκλυγῆ ἐκείων μάλιστα τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις σκηνῶν, δι' ὧν ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὰ θεμελιώδη αὐτοῦ συστηματικὰ προτυπῶνται.

1) Ὁ πολλῶν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν κατακομβῶν εἰκονιζόμενος ἐν τῇ κιβωτῇ Νῶε, ὅς τις τείνει τὴν χεῖρα, ὅπως λάβῃ κλάδον ἑλαίας ἐκ τοῦ ἑάμφους περιστερῆς, προτιποῖ τὸν χριστιανόν, τὸν ἐν τῷ βαπτίσματι καθαιρούμενον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀξιούμενον παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς δωρεᾶς τῆς καταλλαγῆς καὶ εἰρήνης μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ σωζόμενον ἐν τῇ μυστικῇ τῆς ἐκκλησίας κιβωτῇ ἀπὸ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἁμαρτωλοῦ κόσμου· ὅτι οὕτως ἐρμηνευτέα ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος παραστάσις καὶ εἰκῶν, συνάγεται ἐξ ὧν λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος (Ἀ. Πέτρ. γ'. 20 καὶ 21) καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐκκλησιαστικὸς διδάσκαλος Τερτουλλιανὸς (de baptis. c. 8), 2) ὁ ἐν τῇ κιβωτῇ Νῶε εὐρίσκειται πολλῶν πλησίον σκηνῶν ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ· ἐπειδὴ τὰ γενόμενα τῷ προφήτῃ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὁμῶς ἀναφέρονται ὡς τύπος τῆς ἐάντου καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων καθολικῆς ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο οὐδαμῶς παράδοξον, ἐν ἐκ πᾶσιν τῶν ἄλλων ἢ βιβλικῇ αὐτῇ σκηνῇ τὴν πρώτην ἐν ταῖς κατακομβαῖς κατέχει θέσιν. Ἄν περιωρισθῆσαν δὲ οἱ χριστιανοὶ τεχνίται εἰς μόνες τὰς τὴν ἀνάστασιν προτυπώσας σκηνάς, οἷον τὴν τριήμερον ἐν τῇ τοῦ κήτους κελίᾳ (= τάφος) διαμονὴν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπελευθέρωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἐξαικόνισαν περιστατικὰ τοῦ βίου τοῦ προφήτου, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τῇ βιβλῷ Ἰωνᾶ (κεφ. δ'. στίχ. 5—8· ἐξῆλθεν Ἰωνᾶς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι τῆς πόλεως (Νινευή) καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ σκηνὴν ἑαυτοῦ, καὶ ἐκάθητο ὑποκάτω αὐτῆς ἐν σκιᾷ, ἕως οὗ ἀπῆλθ' ἐπὶ τῆς πόλεως. Καὶ προσέταξε Κύριος ὁ Θεὸς κολοκύνθην, καὶ ἀνέβη ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τοῦ εἶναι σκιὰν ὑπερᾶνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, τοῦ σκιάξεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτοῦ· καὶ ἐχέσθ' Ἰωνᾶς ἐπὶ τῇ κολοκύνθῃ χαρὰν μεγάλην. Καὶ προσέταξε Κύριος ὁ Θεὸς ἀλώλην ἑσθινὴν τῇ ἐπαύριον, καὶ ἐπάταξε τὴν κολοκύνθην, καὶ ἀπεξηράνθη). Οὐδεμίαν τῶν πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἕμενος μαρτυρία φανεροὶ ἡμῖν, διατὶ τὸ περιστατικὸν τοῦτο τοῦ βίου τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ τσοῦτον συχνὰ εἰκονίσθη ἐν ταῖς κατακομβαῖς. Συνάμεθα ἡμεῖς ἡμεῖς εὐδόλως νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἡ παράστασις αὕτη ἐχρησίμευεν ὡς πηγὴ θαφιλῶς διδασκαλίας καὶ παραμυθίας τοῖς καταδικαζομένοις χριστιανοῖς, οἵτινες ἠναγκασμένοι ἦσαν νὰ ζῶσιν ἐντὺς πόλεως κατὰ πολὺ μεγαλειέτας καὶ ἀσεβεστάτας ἐκείνης,

εἰς ἣν ἐπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰωνᾶ. Κατ' ἄλλην τιὰ γνώμην ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος σκηνὴ τὴν σταθερὰν ἐκφράζει καὶ περιέτρουν διαμαρτύρησιν τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας κατὰ τῆς μικροφυγίας καὶ ἐπαρσεως τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν, καθ' ὧν ἢ τοῦ Ἰωνᾶ ἱστορία ἰσχυρότατον ἦν ἐπιχείρημα περὶ τούτου, ὅτι οὐ μόνον τὸ σπέρμα Ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθνη ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὅπως συμμετάσχῃσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ σωτηρίας καὶ εὐλογίας. 3) Ὁ προφήτης Δαυιδ ἐμφανίζεται ἐν ταῖς εἰκόσι τῶν κατακομβῶν συνήθως γυμνός, ἐν μέσῳ δύο λεόντων, οὐ οἱ ὀριζοντείως ἐκτεινόμενοι χεῖρες ἀποτελοῦσι μετὰ τοῦ σώματος σταυρόν. Ἡ τοῦ προφήτου τούτου ἱστορία ἦν παρηγορίας καὶ παροτρύνσεως πηγὴ τῇ ἀπηνῶς καὶ ἀπανθρώπως ὑπὸ ἐχθρῶς καὶ ἀσεβοῦς Κυβερνήσεως κατακλιζομένη ποίμνη τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ἐννοίᾳ ἐκλαμβάνει αὐτὴν ὁ ἐν μέσῳ τῶν διωγμῶν γοῦφον ἱερὸς Κυβερνήτης, ὅπως καὶ τὴν ἐπίσης ἐν κατακομβαῖς εἰκονιζομένην τῶν τριῶν παιδῶν ἱστορίαν, τῶν ἀρνηθέντων τὴν χρυσὴν νὰ προσκυνήσῃσι τοῦ Ναβουχοδονόσορος εἰκόνα καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν τοῦ πυρὸς κάμινον βληθέντων (προβ. Ἰγρ. εἰρ. l. v. 11 ἢ l. xi καὶ de laps. p. 187). Τὰ ἱερά ταῦτα τῆς Π. Διαθήκης πρόσφατα εἶναι κατὰ τὸν ἱερὸν Κυβερνήτην παράδειγμα τοῖς πιστοῖς, διδάσκον αὐτοῦ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ προστασίαν. Κατ' ἄλλους πάλιν τῆς Ἐκκλησίας πατέρας καὶ διδασκάλους (προβ. Εὐαγγ. κατὰ ἀλφ. βιβλ. Ε'. κεφ. 5, 2 καὶ Tertull de Resurrect.) ἀμφοτέρω ἀμνημονεῦσθαι βιβλικαὶ παραστάσεις εἶναι σύμβολα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Ἐν τοῖς συγγράμμασι δὲ μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, οἷον τοῦ ἱεροῦ Ἀγρουστίνου, τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου καὶ πολλῶν ἄλλων, ἐρμηνεύεται ἢ τῶν τριῶν παιδῶν ἱστορία ὡς τύπος τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαγορεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ προσκύνεσθαι· ἀλλ' ἢ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ οὔτε θέλει οὔτε δύναται νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καὶ διὰ τοῦτο πᾶν εἶδος διωγμοῦ ἐν ὑπομονῇ πάσχει, ἕως οὗ ἐπὶ τέλος κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Θεοῦ αὐτῆς ἰδρυτοῦ ἐπαγγελίαν θριαμβεύει κατὰ τῶν πολεμῶν, οἵτινες κατανοοῦσι τὴν οὐράϊον καὶ θείαν δύναμιν τῆς ἐμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας ἀκραδάντου καὶ ἀκλονήτου πίστεως καὶ ἀπὸ δικαίων γίνονται υἱοὶ αὐτῆς πνευματικοί, φίλοι καὶ προστάται κραταῖοι.—4) Προμνησμένη τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν, ἢ μέλλει ποτὲ σύμπας ὁ κόσμος νὰ προσενέγκῃ τῷ Σατήρι, διέβλεπον οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐν τῇ προσκυνήσει τῶν τριῶν μάγων, τῶν ἐξ

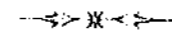
ἀνατολῶν ἐλθόντων εἰς Βηθλεέμ, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐντεῦθεν, ὅτι ἢ τῶν τριῶν μάγων προσκύνησις συγχρότως εἰκονίζεται ὁμοῦ μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν τριῶν παιδῶν, τοῦθ' ὅπερ οὐδαμῶς τυχαῖον. 5) Ὑσαντός εἰκονίζεται ὁμοῦ καὶ δὴ μάλιστα ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων ὁ Μωϋσῆς ἑβάθρη τὴν πέτραν πατάσων καὶ ὁ Ἀλέξαρος ἐκ τοῦ τάφου ἐγειρόμενος. Κατὰ τινες τῶν ἀρχαιολογούντων ἢ τῶν εἰκόνων τούτων παράθεσις ἐξηγῆται ἐντεῦθεν, ὅτι δι' ἀμφοτέρων τῶν εἰκονιζομένων περιστατικῶν, τῆς ἀναβύσεως δηλαδὴ τοῦ ὕδατος ἐκ τῆς πέτρας καὶ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Ἀλέξρον ἐκ τοῦ λιθίνου τάφου, κατάδηλος γίνεται ἢ τοῦ Θεοῦ παντοδυναμία· ἀλλ' ἢ ἐρμηνεία αὕτη προφανῶς εἶναι λίαν ἐπιπόλαιος, διότι καὶ πᾶν ἄλλο θαῦμα τοῦ Κυρίου ἡδύνατο νὰ παρασταθῇ πρὸς δήλωσιν τῆς θείας παντοδυναμίας· διὰ τοῦτο ἄλλοι ὁρθότερον θεωροῦσι τὰς δύο ταύτας εἰκόνας δηλωτικὰς τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς τῶν χριστιανῶν ἀποδημίας· ἢ μὲν πηγὴ δηλαδὴ τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον (Ἰωαν. δ'. 14), σημαίνει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δωρὸν τῆς πίστεως, ἢ δευτέρα δὲ ζωὴ, ἢ τῷ Ἀλέξρον ἀωρηθεῖσα, δηλοῖ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἥτις καὶ καθ' ἑαυτὴν λίαν πιθανὴ φαίνεται, ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ Τερτουλλιανοῦ (προβ. de baptis. c. 9), καθ' ὃν τὸ ἐκ τῆς πέτρας ἀναβύσων ὕδωρ προτυποῖ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, ἐξ οὗ ἀρχεται ὁ χριστιανικὸς βίος· ἐκτεινόμενος δὲ οὗτος μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως περατοῦται ἀτόθι, ὅπως ἐφεξῆς αἰώνως καταστῇ.—6) Ἐνίοτε παριστᾶται ὁ Μωϋσῆς λύων τὸν ἱμάτια τῶν ὑποδημάτων πρὶν ἢ ἐγγίῃ τῇ καιομένῃ βιάτῳ. Ἡ βιβλικὴ αὕτη σκηνὴ σημαίνει κατὰ τινες πατέρας, ὅτι ὁ πιστὸς ἐν τῷ βαπτίσματι ὀφείλει νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὸν διάβολον (προβ. Γρηγορ. Ναζιαν. λογ. 42). Ἀλλὰ διὰ τῆς παραστάσεως ταύτης ὑποδηλοῦται καὶ τὸ σέβας, ὅτι πάντες πρέπει ἐγκαρδίως νὰ συναισθάνωνται οἱ εἰς τὰ θεία μυστήρια προσερχόμενοι.—7) Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Ἐβὰ εἰκονίζονται κυρίως ἐπὶ σαρκοφάγων καὶ ποτηρίων. Ἡ τῶν πρωτοπλάστων εἰκὼν ἐχρησίμευεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τελεσθείσης καινῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἐτι δὲ ἐναντίον τῶν γνωστικῶν ἀρθέσεων ὀφνεὶ διεκίνησε τοῖς πιστοῖς, ὅτι ἡ δημιουργία ἐργον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ πονηροῦ, ὡς οἱ Γνωστικῶν παῖδες ληροῦσι. 8) Ὁ Ἀβελ καὶ ὁ Κάιν εἰκονίζονται προσφέροντες τῷ Θεῷ θυσίαν, ὁ μὲν Κάιν δέσμην σταχύων ἢ σταφυλῆν, ὁ δὲ Ἀβελ ἀμνόν· ὁ δευτερός ὡς ποιμὴν παριστᾶται ἐνδεδυμένος, ὁ πρῶτος ὡς γεωργὸς κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον

(πρὸς. Virgil. Georg. I, 209) φράσσεται ἡμί-
 γυμος. Ὁ Θεὸς δὲ ἐν μορφῇ γέροντος κἀθί-
 ται ὅτε μὲν ἐπὶ βράχου, ὅτε δὲ ἐπὶ πλεκτῆς
 ἔδρας, στηρίζων τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποπόδιον,
 ὅπως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημείον μεγαλειότη-
 τος. Ἡ τῆς παραστάσεως ταύτης συμβολικὴ
 ἐννοία φανερὰ ἡμῖν γίνεται ἐξ ὧν λέγει οἱ ἐ-
 ρῶς Ἀμβρόσιος (Exhort. Virgin. L. I. c. 6
 «ἐν αὐτῷ (τῷ Ἄβελ) ἢ τοῦ κόσμου ἀπολύτρω-
 σις ἀγγέλλεται, ἀπ' ἐκείνου (τοῦ Κάιν) ἢ τοῦ
 κόσμου πῦσις» ἐν τούτῳ ἢ θυσία τοῦ Χρι-
 στοῦ, ἐν ἐκείνῳ ἢ τοῦ διαβόλου μισοφοβία») — 9) τύπος τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος ἔθε-
 ῳρεῖτο καὶ ἡ διὰ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης διά-
 βασις τῶν Ἰσραηλιτῶν, καθέ, τῷ ἀποστόλῳ
 Παύλῳ ἀκολουθῶν, παρατηρεῖ ὁ ἱερὸς Ἀγρου-
 στίνος (πρὸς. Serm. CCCLII) μετὰ πολλῶν
 ἄλλων πατέρων. Τὸ αὐτὸ θεῖμα ἐλαμβάνετο καὶ
 ὡς εἰκὼν τῆς σωτηρίας, ὃ δὲ τύραννος Φα-
 ραὼ ὡς σύμβολον τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ τὴν σωτη-
 ρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπειλοῦντος (πρὸς. Γρηγορ.
 Νύσσ. ὁμιλ. γ'. εἰς τὸ ἴσμ. Χρυσόστ. ὁμιλ. εἰς
 νεοφ. καὶ Augustin. serm. XC). — 10) ὁ πα-
 λύτατος Ἰαβὶ ἀπὸ Κλήμεντος τῆς Ῥώμης καὶ
 ἐφεξῆς παρὰ πολλοῖς πατέσιν ἠμνεῖται ὡς
 τύπος τῆς ἀναστάσεως, τὰ δὲ λόγια αὐτοῦ ἐκείνου
 («Οἶδα ὅτι ἀνεννάος ἐστίν ὁ ἐκλίπειν με μέ-
 λλον ἐπὶ γῆς ἀναστήσει δέ μου τὸ δέσμα τὸ
 ἀναιτλοῦν ταῦτα.» κερ. ἐθ'. 25) ἀναγινώσκον-
 ται πολλαῖς ἐπὶ ἐπιταφίων λίθων, μᾶλλον ἢ
 ἥτιον μεταβεβλημένα. — 11) ὁ Σαμψών, ὁ
 τὰς θύρας τῆς ἐν Γάζῃ πύλης ἀναβαστάσας
 καὶ ἐπιθελὸς ἐπὶ τῷ ὕμῳ αὐτοῦ καὶ ἀνενεγκὼν
 ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔθεωρεῖτο ἐν τῇ
 ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ τύπος τοῦ ἱ. Χριστοῦ, τοῦ
 συντριψάντος τὰς πύλας τοῦ Ἄδου (πρὸς. Au-
 gustin. Serm. de tempor. CVII). — 12) Καὶ ὁ
 Δαυὶδ μετὰ τῆς σπενδόνης ἐξελαμβάνετο
 ὑψ' ἀπάσης τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος τύ-
 πος τοῦ ἱ. Χριστοῦ· κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείας
 Κύριλλον (εἰς τὸ κατὰ Ἰωάν. ἡ. 17) ἡ σπεν-
 δὸν σημαίνει τὸν σταυρὸν· κατὰ τὸν Ἀγρου-
 στίνον δὲ ἡ πρὸς τὸν Γολιάθ πύλη τοῦ Δαυὶδ
 προεἰκονεῖ τὴν κατὰ τοῦ Σατανᾶ ἀγῶνα καὶ
 θριάμβον τοῦ Κυρίου. — 13) ἐπὶ καλῆς καὶ
 λαμπρᾶς τοιχογραφίας τῆς κατακόμβης τοῦ Ἀ.
 Καλλιῆτου βλέπομεν σεβάσιμον γέροντα, ὅστις
 προφητεύει, ὕψων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν
 δεξιὰν πρὸς πόλιν διὰ πύργου ὑποσημαινομέ-
 νην, ἧς κατέναντι κἀθίεται γυνὴ ἐν τοῖς κάλ-
 πους ἔχουσα βρέφος· ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ κα-
 τακόμβῃ τῆς Ἀ Πρισιλλῆς εἴδηται εἰκὼν, πα-
 ριστώσα προφήτην ἰστάμενον πρὸ τῆς Μαρίας
 μετὰ τοῦ παιδίου καὶ διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς
 κρατοῦντα εἰλητέριον, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς δε-
 κνύοντα ἴψου ἑστέρον. Ὁ προφήτης, ὡς ἐν τοῦ
 ἁστέρος δῆλον, εἶναι ὁ Ἠσαΐας (πρὸς. Ἡσ. β'.

2. β'. 2, 3, 19. Δουκ. α. 79), ἡ δὲ πόλις
 πάντως ἢ Βηθλεέμ. — 14) ἐν τῶν λοιπῶν προ-
 φητῶν εὐρίσκονται ἀπεικονισμένοι μύθοι ὁ
 Ἡλίας καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ δὴ κατὰ τοὺς
 τέσσαρας πρώτους αἰῶνας· κατὰ τὴν μαρ-
 τυρίαν τοῦ Ἱερωνύμου ἢ προφητικῆ ἐκείνῃ τοῦ
 Ἰεζεκιὴλ ὄρασις (κεφ. λζ'), ἡ ὄρασις τῆς τῶν
 ξηρῶν ὀστέων ἀναστάσεως, ἢ τὰ μάλιστα ἀγα-
 πητῆ καὶ ἐφέρετο ἀπὸ τὰ στόματα πάντων τῶν
 χριστιανῶν (in Ezech. c. 37). — 15) ὁ Τω-
 βίας πρότυπον τοῦ Χριστοῦ ἢ πρὸς ἢ χολή τοῦ
 ὑπ' αὐτοῦ ἀρρενθέντος ἰχθύος ἀπῆλλαξε τὴν
 Σάβραν ἀπὸ τοῦ κακοῦ δαίμονος, οὕτω καὶ ὁ
 μυστηριώδης ἰχθύς, ὁ ἱ. Χριστός, ἔσωσε τὴν
 ἀνθρωπότητα ἀπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ πονηροῦ
 καὶ τοῦ σκοτοῦ τοῦ ἐξωτέρου/Augustin. serm
 de apost. Petr. et Paul.) 16) Τύπος τῆς δι-
 ωκομένης καὶ πασχούσης ἐκκλησίας ἢ τῇ χρι-
 στιανικῇ ἀρχαιότητι ἢ διὰ τοῦ Δαυιὴλ ἀπὸ ἀδι-
 κων κατηγορίας σωθεῖσα ἐγγὴ καὶ ἄμωμος Σω-
 σάννα· τοὺς δύο αὐτῆς κατηγοροῦσι ἡμίσηνον
 οἱ χριστιανοὶ ὡς προσημαίνοντες τοὺς ἔθνικους
 καὶ ἰουδαίους διαώκτας τοῦ χριστιανισμοῦ· πα-
 ριστᾶται δὲ ἡ Σωσάννα ἐπὶ τοιχογραφίας τῆς
 1845 ἀνακαλυφθείσης ὡς ἐμῶς ἐν μέσῳ δύο
 παιναλέων λίκων, ἐφ' ὧν ἐπιγράφονται ἡ λέ-
 ξις, «sonioris» = προσβύτεροι. — 17) οἱ τέσ-
 σαρες πατεροὶ τοῦ παραδείσου, οἵτινες καὶ ἐν
 ταῖς συμβολικαῖς τοῦ Μεσαίωνος παραστάσεσι
 συχνάκις ἀπαντᾶσι, ἔθεωροῦντο τύπος τῶν
 τεσσάρων εὐαγγελίων (πρὸς. Cypr. epist LXX
 III καὶ Ambro. de parad. c. 3) καὶ βρα-
 δύτερον καὶ τῶν τεσσάρων πρώτων οἰκουμε-
 νικῶν συνόδων. 18) Τὸ μέγεθος, ἐπὶ σαρ-
 κοφόρων καὶ τοιχογραφίων εἰκονιζόμενον, ἢ
 ἀσπαστότατος καὶ γνωστότατος τῆς Θείας εὐχα-
 ριστίας τύπος.

Φ. Η. Παπαδόποιλος.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΙΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΕΣΗΜΕΙΣΣΕ Ή ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΓΡΑΦΩΝ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγουμένων φύλλον)

Ἀλλὰ ἐν τῇ ἐρημίᾳ ἢ ἀναγνώσει τῆς ἱ.
 Διαθήκης μέγα κώλυμα ἐγείρεται ἢ ὑπὸ τῆς
 Ἐκκλησίας ἡμῶν χρωμένη ἀποκλειστικῶς μετά-
 φρασίς τῶν Ὀ., ἢς τὸ δύσκολον, τὸ ἀκατά-
 ληκτον ἐν πολλοῖς καὶ ἀλλόμοτον τοῦ λεκτι-
 κοῦ ἰδιώματος, σαπανώντα τὴν διδασκαλίαν
 εἰς ἐρημνεῖαν φράσων καὶ λέξεων καὶ συμψι-
 βασμῶν ἐξ εἰκασίας, δύνανται νὰ μηδενίσωσι
 τὴν δύναμιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ποιήσεως. Ἐν
 τοῖς ἐξῆς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς σπουδαιότατον,
 μέλλει ἡμᾶς μικρὸν νὰ ἀπασχολήσῃ.

Ἡ γρηγορία τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ μετα-
 φράσεως τῆς ἱ. Διαθήκης ὑπὸ τῶν Ὀ., ἐστὶν
 βλαβὴ ἀκατάλληλος πρὸς διδακτικούς σκοποὺς
 ἐν τε τῷ Σχολείῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ, δι' ὃ
 καὶ ἐλλεῖπει παντελῶς ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις
 μορφωτικοῖς κέντροις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κίβω-
 τὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσαυροῦ δυσκόλως
 ἀνοίγεται, πρέπει ὁ οἰκογενειάρχης νὰ ἀπο-
 φασίσῃ νὰ μὴ ἀνοίξῃ ποτὲ αὐτοῦ, ἀδια-
 φορῶν περὶ τῆς λιμοκτονίας τῶν τέκνων
 του; Ἡ ἐπειδὴ τὸ ἐν καὶ μόνον ἐνδυμά-
 μου τυγχάνει δυσανάλογον πρὸς τὰς δια-
 στάσεις τοῦ σώματός μου, ἄρα πρέπει νὰ ἀπο-
 φασίσω νὰ μένω γυμνὸς ὑπὸ τῆν ψυχρᾶν τῆς
 ἀτμοσφαιρας ἐπήριαν; Βεβαίως φρονίμως
 ἠθέλων πράξει ὁ οἰκογενειάρχης, ἂν μετήγγι-
 ξεν εἰς ἑτέραν εὐχρηστοτέραν κίβωτον τὸν θε-
 σαυρὸν του, καὶ ἐγώ, ἂν μετεσκεύαζον ἢ ἐπι-
 διώρθουν τὸ ἐνδυμά μου. Ἡ οὐσία ἐστὶν ὁ
 τρέφων θεσαυρὸς καὶ τὸ θερμοαῖνον ἐνδυμα
 πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς, οὐχὶ δὲ τοῦτο ἢ
 ἐκείνο τὸ κίβωτιον καὶ ἐνδυμα ἕνεκα ἀρχαι-
 ολογικῶν ἢ ἑτέρων ἐπουσιωδῶν λόγων. Οὕτω
 καὶ περὶ τῆς ἐν γρηγορίας μεταφράσεως τῆς ἱ.
 Γραφῆς προκειμένου. Ἡ οὐσία αὐτῆς εἶσιν αἱ
 συντηροῦσαι καὶ τρέφουσιν διηκεκῶς τὸν πνευ-
 ματικὸν τοῦ χριστιανοῦ βίον ἐννοιαί, οὐχὶ δὲ
 ἢ τοιαύτῃ ἢ τοιαύτῃ διὰ λόγων παραστάσεως
 τοῦτων. Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῇ
 ὅτι λόγος ἱστορικὸς, γρηγορία τοῦ κειμένου τοῦ-
 του ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῶν
 καθ' ἡμᾶς ἐν ταῖς ἐρημίαις τῶν Θεῶν
 Πατέρων καὶ ταῖς θεοπνεύστοις Οἰκουμε-
 νικαῖς Συνόδοις, καθιστᾶ ἱερὰν καὶ ἀξιοσε-
 βαστον τὴν μετάφρασιν ταύτην. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο
 δὲν πρέπει νὰ λιμοκτονήσῃ ἔθνος ὁλόκληρον
 θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς διὰ τῆς στασιμότητος
 βιβλίου θερέψαντος καὶ τρέφοντος εἰσέτι πλεῖ-
 στα ἄλλα ἔθνη ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, οὐτενος
 γρηγοριεῖ ἢ συντηροῦσα δύναμις, μέχρι τοῦ
 γῆρας ἢ ἐκχριστιανισθέντος βαρβάρου ἔθνους.
 Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν, ὅτι τὸ ἔθνος
 ἡμῶν γρηγορεῖ, ὡς καὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἵερὸν βι-
 βλίον, ἐκ τῆς διηκεκῶς τοῦ ὁποίου μελέτης
 νὰ ἀντλή καὶ ἀρδεύῃ τὴν θρησκευτικὴν καὶ
 ἠθικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, ἔστι δὲ ἠδικον καὶ
 σκληρὸν νὰ τηρῆται αὐτῷ τὸ οὐρανόπεμπτον
 τοῦτο βιβλίον κατασφραγιστον. Ἡ ζημία ἰδίως,
 ἢ τις προκύπτει ἐκ τῆς ἀποκλείσεως τοῦ βιβλίου
 τούτου ἀπὸ τῶν Σχολείων, ἐστὶν ἀνυπολόγι-
 στος. Ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου μέχρι τέ-
 λους τοῦ Γυμνασίου ἔδει ἢ μελέτη τοῦτου νὰ
 κατέχη τὴν σπουδαιότεραν θέσιν. Τὰ ἀναγνω-
 στικὰ τῶν δημοτικῶν Σχολείων βιβλία ἀντὶ νὰ
 πληρῶνται ὁθνεῶν διηγήσεων καὶ δυναμο-
 φέρων ὀνομάτων, ἔπρεπε ἐκτὸς τῆς ἐθνικῆς
 ἢλης νὰ περιέχῃσι θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ τε-

μάχια τῆς ἱ. Γραφῆς ἐν γλώσσῃ σαφεῖ καὶ
 γλαφυρᾷ μεταπεφρασμένα. Ὁ! φραντζομαί,
 ὅποσον κάλλος θὰ ἦσαν περιβεβλημένα ἐν γλα-
 φυρᾷ Νεοελληνικῇ γλώσσῃ μεταπεφρασμένα τὰ
 ἐκλεκτότερα τῆς ἱ. Διαθήκης τεμάχια ἐκ τε
 τῶν πεζῶν καὶ τῶν ποιητικῶν βιβλίων, ἀφ' οἷς
 τόσον ἀμιμήτως ἐπὶ φυσικῇ ἀφελείᾳ καὶ χά-
 ριτι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ εἶσιν ἐκπεφρασμένα,
 καὶ ὀδόσῃ ἀφελείᾳ ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ
 ἢ ἐν τοῖς Σχολείοις μελέτη τούτων! Διότι
 ἀνατιφροτόν ἐστιν ὅτι τὸ ἐνδυμα πολλαῖς
 συντελεῖ εἰς ἀνάπτωξιν συμπαθείας πρὸς οἰο-
 δῆποτε ἀντικείμενον ἢ τὸν κενόν. Τὰ παι-
 δια ἀναγινώσκοντα ἐν γλώσσῃ σαφεῖ τεμάχια
 τινὰ τῆς Πεντατεύχου, ἐν οἷς ἐκτίθεται ἡ παι-
 δικὴ ἠλικία τοῦ ἀνθρώπου γένους μετὰ τῶν
 ἀκώων αὐτοῦ ἠθῶν καὶ σχέσεων καὶ τῶν
 ἀφελῶν παραστάσεων περὶ Θεοῦ, ἀναστρεφο-
 μένου μετὰ τῶν ἀνθρώπων, λαλοῦντος, συμ-
 ποσιάζοντος μετ' αὐτῶν, ἐκαιοῦντος αὐτοῦς,
 ἐπιπλήττοντος, τιμωροῦντος, ὡς κατῆς τὰ μι-
 κρὰ παιδία, ἠθέλων ἀναγινώσκει τὰς ἰδίας αὐ-
 τῶν παιδικῆς περὶ Θεοῦ καὶ οἰκογενείας παρα-
 στάσεις. Οἱ δὲ μείρακες οἱ σφοργῶντες ἠδὲ καὶ
 πρὸς ἀνδραγαθήματα ὀρμαίνοντες, οἱ εὐφρά-
 νταστοι καὶ αἰσθηματῆαι, ἀναγινώσκοντες ἄνευ
 τοῦ ὄχλου τῶν σχολίων ἢ τῆς κριτικῆς ψυ-
 χροτήτος τὰ ἠρωικά, πολεμικὰ καὶ ποιητικὰ τε-
 μάχια τῆς ἱ. Διαθήκης, ἐξαιρούμενα καταλλή-
 λως ὑπὸ δεξιῶν διδασκάλων, ἐμμελλον νὰ ἀνα-
 γινώσκωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν τάσεις καὶ αἰσθη-
 ματα, ἢ δὲ ὁμοιότης αὐτῆ ἠδύνατο νὰ ἀνα-
 πτύξῃ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἀφελίμον ἀγά-
 πην καὶ ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ βιβλίον τοῦτο.
 Ἐκτὸς τῶν εἰρημνεῶν ἢ λύσις τῆς ἀπορίας
 ἐν δυνάμεθα ἑτέραν μετάφρασιν τῆς τῶν Ὀ.
 νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ τὴν οἰ-
 κογενεῖαν δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ἱστο-
 ρικῆς ἐρεύνης περὶ μεταφράσεων αὐτῆς εἰς τὴν
 Νεοελληνικὴν γλώσσαν, ὡς καὶ εἰς τὴν λα-
 λουμένην γλώσσαν τῶν ἑλλων ἔθνων.

Γνωστόν ἐστιν, ὅτι ἕνεκα ἱστορικῶν σεβα-
 στῶν τῶν ὄντι λόγων τὰ τε Λατινικὰ κράτη καὶ
 τὰ Σλαυτικὰ ὀρθόδοξα ἐτήρησαν τὴν ἐν τῇ λα-
 τινικῇ γλώσσῃ εἰκὼν μὲν τῆς λατινικῆς Βουλ-
 γίας, ταῦτα δὲ τῆς Σλαβονικῆς μεταφράσεως
 τῶν Ἑλλ. Ἀποστόλων τῶν Σλαβῶν Κυρίλλον
 καὶ Μεθόδιου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκόλυσε δι-
 ἀναθέματος, ὡς παρ' ἡμῶν, τὴν διὰδοσιν καὶ
 μελέτην ἑτέρων μεταφράσεων εἰς γλώσσαν κατα-
 ληπτὴν τῷ λαῷ. Οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ
 ἀμυδρότου ἡμῶν ἱωσσοῦ ἔθνους, ἐν ἔτει 1817
 ἢ ἱωσσοῦ βιβλικῆ ἑταιρεία ἐξέδωκε μετάφρα-
 σιν ἱωσσοῦ ἕσω καὶ τῆς Κ. Διαθήκης ἐν
 Πιερουπόλει, ἐκτοτε δὲ καὶ ἑλλαι μεταφρά-
 σεις ἐγένοντο, μὴ κοινούσης τῆς ἀγιοσύνης
 διοικούσης Συνόδου πασῶν τῶν Ῥωσσοῦν,

Σημειώτων όμως, ότι η πρώτη μετάφρασις ἐγένετο ἤδη τῆς Κ. Διαθήκης εἰς τὴν καθωμιλημένην ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου τῆ συστάσει καὶ ἐπιστάσει τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου Πατριάρχου τοῦ Οἰκουμηνικοῦ θρόνου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἢ ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1810 ἔτι ἐνέκρινεν ὁ τότε ἀοιδίμος πατριάρχης Κύριλλος ὁ Γ', τῆ ἀδείας τοῦ ὁποίου ἐπεχειρήσεν ἐν ἔτει 1818 νέαν μετάφρασιν τῆς Κ. Διαθήκης ὑ' Ἰακώβου, μητροπολίτου Τυρνόβου. Τῷ λαμπρῷ παραδείγματι καὶ τῆ πατρικῇ μερίμνῃ περὶ ἀναγνώσεως τῶν Ἁγ. Γραφῶν ὑπὸ τοῦ ἑλλην. ἔθνους στοιχῶν καὶ ὁ τοῦτον διαδεχόμενος Γρηγόριος ὁ Ε', συνειβλήθη τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερῆς Συνόδου, τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Συναίου καὶ τῶν τότε προὔχοντων λαϊκῶν πρὸς τὸν ἐν Κων/πόλει ἀπειταλμένον ἐπίτροπον τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ γραφικῆς ἐταιρίας Ἱεραπόστολον Πόνγεριον, περὶ μεταφράσεως καὶ διαιρέσεως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τῶν Ἁγ. Γραφῶν ἀπάναις τῆς ἐταιρίας ταύτης ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι ἡ μετάφρασις τῆς Π. Δ. ἔμελλε νὰ γένηται ἀπὸ τῆς τῶν Ο'. Ἡ ἐπιτομία τῆς μεταφράσεως ταύτης, συνεγεγραμμένου ἀπὸ μέρους τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας τοῦ εἰρημένου Παριώνου, ἤρξατο ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ, ἐπιθεωροῦντος τοῦ πεπαιδευμένου ἀρχιεπισκόπου Συναίου Κωνσταντίου ἀλλ' ἡ ἐπισυμβάσα τότε ἀνώμαλος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πολιτικὴ κατάστασις διέκοψε δυστυχῶς τὸ ἔργον τοῦτο. Τὸ φιλελεύθερον τοῦτο πνεῦμα τῶν Οἰκουμηνικῶν Πατριαρχῶν μιμούμενοι μετὰ ταῦτα καὶ οἱ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος θεολόγοι καὶ λόγιοι Βαλέττας, Βάμβυς καὶ Τυπάλδος, συνειργάσθησαν μετὰ τῶν εὐδημόνων τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης Ἀγγλων Λίβς καὶ Λάουνδς πρὸς μετάφρασιν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης, ἐκδοθεῖσαν ἀπάναις τῆς αὐτῆς βιβλικῆς ἐταιρίας (Λοκίμ. Ἐκκ'. Ἱστορ. Λιουμ. Κυριακοῦ σελ. 315—316). Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ ἀρξάμενος βραδύτερον προσηλυτισμὸς παρ' ἡμῖν τῶν Προτεσταντῶν τοσαύτην ὑπόνοιαν διήγειρεν οὐ μόνον κατὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν διαδομένων μεταφράσεων, ὥστε τὸ μὲν Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως δι' ἐγκυκλίῳν συνοδικῆς ἐν ἔτει 1836 ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τῆς μεταφρασμένης Ἁγ. Γραφῆς, διατάσσον μάλιστα νὰ παραδίδονται τῷ πρὸς τὰ ἀντίτυπα τούτων, ἐνῶ συγχρότως ἐν Ἑλλάδι ὁ Κωνσταντίνος Οἰκονόμος ἔγραψε τὸ ὀγκώδες αὐτοῦ ἔργον κατὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ὑπὲρ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', μονοτονῶν θεοπνεύστου ἀποδεικνυμένης, ὥστε μὴ ὑπῆρχον ἕτερα ἀνάγκαι τῆς ἐκκλησίας χρῆζομεναι τῆς εὐφυίας καὶ

πολυμαθείας τούτου. Ἐς μάλιστα, ἀναφωνεῖ ὁ ῥηθὲς συγγραφεὺς (αὐτόθι σελ. 317) οἱ ἐσθιδίμοι Βάμβυς καὶ Φαρμακίδης συνεβούλευον ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ διέκρισις μεταξὺ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἱεραποστόλων, αἵτινες ἔπρεπε πάσαις θυνάμεσι νὰ ἀποκροῦνται, καὶ τῆς διαδόσεως τῶν Γραφῶν ἐν γλώσσῃ καταληπτῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἥτις οὐ μόνον δὲν εἶνε ἐπιβλαβὴς, ἀλλὰ καὶ ὠφελιμοτάτη καὶ διὰ τοῦτο ὑπεστηρίχθη ἔλλοτε παρὰ διαφόρων Πατριαρχῶν / Κυρίλλου Γ', Γρηγορίου Ε', / καὶ τῆς ἡμοδόξου ὁσσοικῆς ἐκκλησίας. Ἐκτοτε λοιπὸν τὸ ἡμέτερον ἔθνος τὸ διατηρήσασκε καὶ διαδοῦν πρῶτον τὴν Ἁγ. Γραφήν ἔσχε τὴν διαστυχίαν νὰ στερεῖται καταλλήλου μεταφράσεως ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ καὶ τῷ Σχολείῳ, ἐνῶ καὶ τὰ χθὲς μόλις ἐκχριστιανισθέντα ἔθνη εὐμοιροῦσι τοιαύτων. Ἐδεῖ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ πνευματικὴ ἡμῶν μήτηρ ἐκκλησία, ἀφοῦ ὑπόπτευε τὰς παρὰ Προτεσταντῶν προερχομένας μεταφράσεις, νὰ μεριμνήσῃ περὶ ἰδίας μεταφράσεως, μορφοῦσα πρότερον θεολόγους, κατόχους πρὸς τῇ ἐρημνευτικῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῷ πνεύματι τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης. Τοῦτο δὲ μὴ πράξασαι μὴδὲ ποιῆσαι, παρέχει ἀφορμὴν εἰς τοὺς πολεμικοὺς αὐτῆς νὰ κατηγορῶσιν αὐτῆς πνευματικὴν στείρωσιν καὶ ἀτακτοσύνην περὶ τῆς θρησκευτικῆς τοῦ πληρώματος αὐτῆς μορφώσεως, ἢν ἄλλοτε δὴν αὐτοὶ ἔρχονται παρ' ἡμῖν νὰ ἀνακληρώσωσιν.

Συριζῶν Τζελέπης.

ΑΝΑΠΛΑΣΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΥΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΚΟΥ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙΣ ΚΟΣΜΟΙΣ

Ἡ τετάρτη μετὰ τοῦ ἱατροῦ συνδιέλεξις ἐγένετο εἰς τῆς στέλους τοῦ Ὀλυμπίου Λιδῶ. Ἦτο ἐσπέρα ἀσέληνος, ἀστροφεγγής, γαληνεαία. Καθήμενοι περὶ τινὰ τῶν τραπέζων τοῦ ἐκεῖ κειμένου κενεφελου ἐθέμεθα τὸ ζήτημα περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ λογικοῦ τῆς γενέσεως τοῦ κακοῦ μεταξὺ τινῶν ἐκ τῶν ἄλλων πνευμάτων.

— Παραδεξάμεθα κατ' ἀρχὴν, εἶπον ἐγὼ, ὅτι ὑπέρχει Θεὸς περιβεβλημένος σοφίαν καὶ ἀγαθότητα καὶ δικαιοσύνην καὶ δύναμιν ἄκραν καὶ ὅτι ὑπέρχουσιν ἔργα αὐτοῦ ὁ κόσμος ὁ ὀλιγὸς καὶ ὁ κόσμος τῶν πνευματικῶν. Ἐξετάζοντες ἡδὴ τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων, τὸν πνευματικῶν ἕμα καὶ ὀλιγόν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπέρχουσι καὶ ἀρεταὶ καὶ κακία κατὰ διαφόρους

βαθμούς. Ἡ διατήρησις καὶ ἡ πρόδοσις τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς κακίας ἢ γένεσις καὶ ἐπίδοσις εἰς ἓνα ἄνθρωπον γίνεται ἐν μικρογραφίᾳ, ὅπως ταῦτον γίνεται ἐν μεγαλογραφίᾳ εἰς τὴν πολιτείαν πολλῶν ἀνθρώπων. Πάντες γνωρίζομεν ὅτι ἐὰν εἰς πολιτείαν τινὰ ἔχῃσι τεθῆσοφον νόμοι, ἢ μὲν ἐπὶ μέλλον καὶ μάλλον τήρησις αὐτῶν προύχει κατ' ἀναλογίαν τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ κατὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἢ δ' αὐτῶν παράβασις παράγει τὴν κακίαν καὶ τὰ κακά. Οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἓνα ἄνθρωπον ἐκ τῶν σχέσεων αὐτοῦ γεννῶνται ἱερά δὲ αὐτὸν καθήκοντα σοφὸς δὲ νομοθέτης, ὁ ποιητὴς αὐτοῦ καὶ Θεός, ἔχει δι' αὐτὸν τεταρμένον σοφὸν ἠθικὸν νόμον. Καὶ κατ' ὅσον μὲν ἐπιγινώσκονται καὶ τηροῦνται τὰ καθήκοντα καὶ οὕτως ὁ νόμος, κατὰ τοσοῦτον προόχεται ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἀρετῇ, κατ' ὅσον δὲ παραβαίνονται, κατὰ τοσοῦτον φέεται καὶ αὐξάνει ἐν τῇ ψυχῇ ἡ κακία.

Ἐνταῦθα διακόψας με ἠρώτησεν ὁ ἱατρός. — Καὶ πόθεν δὴλον ὅτι ὑπέρχουσι διὰ τὸν ἄνθρωπον κείμενοι νόμοι καὶ ἠθικὰ καθήκοντα; — Σέξς οἱ ἱατροί, ἀπήντησα, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, εἰσθε εἰς θέσιν, ὡς ἐκ τῶν σπουδῶν σας, νὰ γνωρίζετε ὅτι διὰ πᾶν φυτὸν, διὰ πᾶν ζῷον, διὰ πάντα ὄργανισμὸν, διὰ πᾶσαν τὴν φύσιν ὑπέρχουσι κείμενοι νόμοι κατ' οὐδὲ γίνονται αἱ λειτουργίαι αὐτῶν. Ἐὰν κατ' ὑπόθεσιν παύσωσι λειτουργοῦντες ὁ νόμος οὗτοι, ἐπέρχεται καταστροφή εἰς τὸ πᾶν. Ἀφοῦ δὲ διὰ τὰ φυσικὰ ὄντα ὑπέρχουσι νόμοι φυσικοὶ, ἐπόμενον εἶνε ὅτι καὶ διὰ τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ὄντα ὑπέρχουσι νόμοι καὶ καθήκοντα ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ. Τοὺς νόμους τούτους καὶ τὰ καθήκοντα ταῦτα παρατηροῦμεν ἐξετάζοντες ἑαυτοὺς καὶ πᾶν ἄλλο λογικὸν καὶ ἠθικόν πρόσωπον. Καὶ βεβαίως ὁ θεὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἔθετο καὶ τοὺς τῆς θελήσεως τῶν ἐλευθέρων προσώπων. Τηρεῖ τις τὰ ἐνταῦθεν καθήκοντα; γίνεται τότε καλὸς καὶ ἀγαθὸς. Παραβαίνει δὲ τις αὐτά; γίνεται τότε κακὸς καὶ ἀχρεῖος.

— Καλὰ, εἶπεν ὁ ἱατρός, παραδέχομαι ὅτι ὑπέρχουσι καθήκοντα καὶ ἠθικὰ νόμοι καὶ ὅτι ἐκ τῆς παραβάσεως αὐτῶν προέρχεται ἡ γένεσις καὶ ἡ πρόδοσις τῆς κακίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὕτε δύναται τις ὀρθῶς λογισόμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐναντίον· ἀλλ' ἔπειτα ἐντεῦθεν ὅτι, διότι γεννᾶται τὸ κακὸν καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο κατ' ὅμοιον τρόπον γεννᾶται καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευμάτων;

— Ἰατρί ὄχι; εἶπον ἐγὼ. Ὅπως οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τὰ ἄλλα πνεύματα, εἶνε καὶ αὐτὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ πεπερασμένα νοοῦσι καὶ αὐτὰ καὶ παθαίνονται καὶ θέλουσιν ἐλευθέρως

εἶνε ἐπομένως κατ' ὅμοιον τρόπον δυνατὴ καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν γένεσις τοῦ κακοῦ.

— Καὶ τί ἄτοπον θὰ προκύψῃ, εἶπεν ὁ ἱατρός, ἐν παραδεχθῆ τις ὅτι εἶνε ἀδύνατος ἡ γένεσις τοῦ κακοῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευμάτων;

— Ἐν πρώτοις, ἀπήντησα ἐγὼ, εἶν ἡτο ἀδύνατος ἡ γένεσις τοῦ κακοῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευμάτων, θὰ ἦτο τότε ἀδύνατος καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅπερ διαφενδεται ὑπὸ τῆς καθ' ἐκάστην πείρας. Ἐπειτα θὰ ἠρνούμεθα τότε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως αὐτῶν. Λιδί τι θὰ εἶπη ἐλευθέρω θελήσει; Δύναμις τοῦ ἐκλέγειν ἐλευθέρως καὶ ἄνευ ἀνάγκης μεταξὺ ἀντιθέτων τὸ ἔτερον καὶ ἐμένειν εἰς τοῦτο, ἢ μεθίστασθαι αὐτῶς ἐπὶ τὸ ἔτερον. Τὴν δύναμιν ταύτην τῆς ἐλευθέρας θελήσεως δὲν τὴν ἔχει ἡ φύλη, ἥτις ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τῆς ἀνάγκης. Κινεῖται τὰ ὄργανα τῆς μηχανῆς ἐνὸς ὀρολογίου· κινεῖται αἱ σφαῖραι ἡλιακοῦ τινος συστήματος περὶ ἑαυτὰς καὶ περὶ τὸν ἥλιον· ἐνεργοῦσιν οἱ ἄνθρωποι· ἐνεργοῦσι τὰ ἄλλα πνεύματα· ἐνεργεῖ ὁ Θεός.

Ἄλλ' εἰς τὰ ὄργανα τοῦ ὀρολογίου δὲν παρατηρεῖται ἐλευθέρω θελήσει· κινεῖται χωρὶς τὰ τὰ νοῶσι, χωρὶς νὰ τὸ θέλωσιν· οὕτε δύναται νὰ παύσωσι ἀφ' ἑαυτῶν κινούμενα· οὕτε δύναται νὰ ἐπιταχύνωσιν ἢ νὰ ἐπιβραδύνωσι τὸς κινήσεις των· κινεῖται κατὰ τὴν τάξιν, ἢν παρεσκεύασεν ἡ τεχνουργὸς τοῦ ἀνθρώπου διάνοια, ἔνθμιζονσα τὴν φύλην πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους· παύουσι δὲ κινούμενα ἢ χαλαροῦσι τὰς κινήσεις των, κατ' ὅσον καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς ἔνθμισις χαλαροῦται ἢ καταστρέφεται.

Ὅμοίως καὶ εἰς τὰς σφαῖρας ἡλιακοῦ τινος συστήματος δὲν παρατηρεῖται ἐλευθέρω θελήσει· ἡ σελήνη λ. χ. κινεῖται περὶ τὴν γῆν καὶ ἀμρότεροι περὶ ἑαυτὰς καὶ περὶ τὸν ἥλιον εἰς ὀρισμέναις τροχίαις μετ' ὀρισμένης ταχύτητος κατ' ὀρισμένον χρόνον· κινεῖται καὶ αὐταὶ χωρὶς νὰ τὸ νοῶσι, χωρὶς νὰ τὸ θέλωσιν· οὕτε δύναται νὰ παύσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν κινούμενα· οὕτε δύναται νὰ ἔνθμισώσιν ἄλλως τὰς κινήσεις των· κινεῖται κατὰ τοὺς νόμους, οὗς ἔταξεν ἡ πάντεχμος τοῦ Θεοῦ διάνοια, καὶ οὗς οὐδὲν δύναται νὰ ἀναρῶσῃ ἢ νὰ ἀλλοιώσῃ, ἐὰν μὴ ἡ θελήσει τοῦ θέντος αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἐνεργείας ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἡμῶν παρατηρεῖται ἡ ἐλευθέρω θελήσει. Εἶμαι μόνος καὶ ἀπόλυτος διαχειριστῆς περιουσίας παιδαρίου ὀργανοῦ δύναμαι νὰ διαχειρισθῶ ταύτην μετ' ἀνεπιλήπτου τιμότητος, δύναμαι δὲ, ἐνῶ 10 μόνου ἐξοδεῶν, νὰ γράφω 100. Τί μαρτυρεῖ τοῦτο; Ἐλευθερίαν θελήσεως. — Ἐχθρὸς μου, πολλὰ ἀδικήσας καὶ βλάβας με, ἐναντάγησε μετ' ἐμοῦ καὶ ἐξεβράσθη εἰς παραλίαν

τινὰ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μετὰ τοῦ πλοίου κατεποντίσθησαν· ὁ ἐχθρὸς μου ψυχορραγεῖ· ἐγὼ οὐδὲν πάσχω· ὁ ἐχθρὸς μου φέρει μεθ' ἐαυτοῦ βαλάντιον πλήρες· οὐδεὶς πλὴν ἐμοῦ παρ' αὐτῷ ἄρκει μόνον νὰ τὸν ἐγκαταλείπω ἄνευ βοήθειας, καὶ ἐκπύει. Ἐὰν θέλω δύναμαι νὰ τὸν βοηθήσω καὶ νὰ τῷ ἀποδώσω τὴν ζωὴν, δύναμαι δὲ καὶ νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ οἰκειοποιηθῶ τὰ χρεῖματά. Τί μαρτυρεῖ τοῦτο; Ἐλευθερίαν θελήσεως.— Ἐφρονεῖσθε ἑνθροιστοὶ ὡς φρονεῖς του συνελήφθη ἀθρόος τις· πολλὰ ὑπάρχουσι κατ' αὐτοῦ ἐνδείξεις· δικάζεται εἰς τὸ κακουρηγοδικεῖον· ὁ πρόεδρος ἐκφέρει τὴν ἐπιμνηστικὴν καὶ οἱ ἑταροὶ εἶνε ἐτοιμοὶ νὰ καταδικάσωσι τὸν ἀθῶον εἰς θάνατον· τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσέρχεται ἐγὼ· γνωρίζω τὴν τελείαν ἀθωότητά του, ἀλλ' εἶνε ἐχθρὸς μου· συνέρραψε πολλὰ καὶ πονηρὰς διαβολὰς ἐναντίον μου καὶ ἐδόλοφονησε τὴν ὑπόληψίν μου πολλὰκις· ἐὰν θέλω, δύναμαι νὰ ἠμίσω καὶ νὰ τὸν σώσω, δύναμαι δὲ καὶ νὰ ἀφήσω σιωπῆσαι νὰ φρονεῖσθῃ. Τί μαρτυρεῖ τοῦτο; Ἐλευθερίαν θελήσεως.— Αἱ μηχαναὶ τοῦ ὠρολογίου καὶ αἱ σφαῖραι τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος κινῶνται ὡς κινῶνται, καὶ δὲν δύναται νὰ κινήθωσιν ἄλλως. Ἐγὼ ἦμεις εἰς τὰς μηχανοειθεῖσας ἀνωτέρω περιπτώσεις καὶ εἰς μυστῆρας ἄλλας καὶ καθ' ἐκάστην στιγμήν δύναμαι, ἂν θέλω, νὰ ἐνεργήσω καὶ οὕτω καὶ οὕτω. Τί μαρτυρεῖ τοῦτο; Ἐλευθερίαν θελήσεως.— Ἐὰν θέλω, δύναμαι νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν, δύναμαι δὲ καὶ νὰ ψευδοῦμαι. Ἐὰν θέλω, δύναμαι νὰ τηρήσω τὰ καθήκοντά μου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἐμὲ αὐτόν, πρὸς τὸν πλησίον, δύναμαι δὲ καὶ νὰ παραβῶ αὐτά. Ἐὰν θέλω, δύναμαι νὰ ἐνεργήσω, δύναμαι δὲ καὶ νὰ καουρηγήσω προσβάλλων τὴν ὑπόληψιν ἢ τὴν περιουσίαν ἢ τὴν ζωὴν τοῦ δεινοῦ ἢ δεινῆ. Τί μαρτυροῦσι πάντα ταῦτα; Τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως.— Πολλὰκις δὲ συμβαίνει νὰ θέλῃ τις τοῦτο καὶ νὰ μὴ θέλῃ ἐκεῖνο, χωρὶς νὰ δύναται οὕτε τοῦτο νὰ κατορθώσῃ οὕτε ἐκεῖνο νὰ ἀποτρέψῃ. Μὴ νομίσῃ τις ὅμως ὅτι ἡ ἀδυναμία αὐτῆ ἀναιρεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως. Τὸ ὅτι θέλω τοῦτο καὶ δὲν θέλω ἐκεῖνο καὶ τὸ ὅτι, ἂν εἶχον τὴν δύναμιν, θὰ ἐπραττον τοῦτο, καὶ δὲν θὰ ἐπραττον ἐκεῖνο, τοῦτο καὶ μόνον ἄρκει νὰ καταδηλώσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως.— Πολλὰκις πάλιν, ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως τῆς νοήσεως ἢ τῆς καθήσεως τῆς ψυχῆς, ἢ θελήσεως ποιοῦται εἰς τὸ καλόν, ἢ εἰς τὸ κακόν, ἢ γίνεται ἀσταθῆς, συχνὰ μεθίσταται ἐκ τούτου εἰς τοῦτο. Ἡ μόρφωσις αὐτῆ τῆς θελήσεως προέρχεται ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τῆς τοιαύτης χρήσεως καὶ ἐπικρατοῦ τῆς ἐλευθερίας τῆς, καὶ δὲν ἀναιρεῖ οὕτε τὸ φαινόμενον τοῦτο τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως.— Τε-

λευτῶν δὲ εἶπον πρὸς τὸν ἱατρόν. Νομίζω, φίλε μου, ὅτι ἀρκοῦντως ἐκ τῶν εἰρημένων κατεφάρμη ὅτι πράγματι ἐλευθέρα θελήσεις εἶνε ἡ δύναμις τοῦ ἐκλέγειν ἐλευθέτως καὶ ἄνευ ἀνάγκης μεταξὺ ἀντιθέτων τὸ ἕτερον καὶ ἡμῖν εἰς τοῦτο ἢ μεθίστασθαι αὐτὸς ἐπὶ τὸ ἕτερον. — Παραδέχομαι τὸν ὀρισμὸν σου, μοὶ εἶπεν ὁ ἱατρός, διότι τὸν βλέπω συμβιβασόμενον πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν βλέπω ἀκόμη τὸν συσχετισμὸν τῆς θεωρίας σου πρὸς ἐλευθέρας θελήσεις πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἡμῶν. — Ὅτι τὸν ἴδωτε ἀμέσως τώρα, εἶπον ἐγὼ. Πρὸ μικροῦ ἠρωτήσατε τί ἔτιπὸν θὰ προκύψῃ, ἐὰν παραδεχθῇ τις ὅτι εἶνε ἀδύνατος ἡ γένεσις τοῦ κακοῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευμάτων. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ἐγὼ ὅτι θὰ ἦτο τότε ἀδύνατος ἡ γένεσις τοῦ κακοῦ καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ τὸ ἐναντίον ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς καθ' ἐκάστην πέρας· εἶπειτα, προσέθηκα, ὅτι, εἴν τις παραδεχθῇ τὸ ἀδύνατον τῆς γενέσεως τοῦ κακοῦ μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευμάτων, θὰ ἠρνεῖτο τότε ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν θέλησιν. Ἴδω, ἀφοῦ καταδείχθη ὅτι ἡ ἐλευθέρα θέλησις συνίσταται εἰς τὸ ἐκλέγειν μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων τὸ ἕτερον, εἶπειτα καὶ ἀνάγκη ὅτι ἡ δὲν ἔχουσι ἐλευθερίαν θέλησιν τὰ πνεύματα, ἢ, ἐὰν ἔχωσι τοιαύτην, τότε, ἐπειδὴ ἐφύσκονται μεταξὺ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, δυνατὸν μὲν νὰ ἐκλέξωσι τὸ καλόν, δυνατὸν δὲ καὶ τὸ ἐναντίον· ἕκ δὲ τῆς ἐκλογῆς ταύτης καὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ κακοῦ ὑπὸ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως, ἔστω κατένδξ μόνου ἐλευθέρου πνεύματος, παράγεται ἀμέσως τὸ ἠθικὸν κακὸν ἐν μέσῳ τῆς δημιουργίας. Τί λέγετε λοιπὸν πρὸς ταῦτα, ἱατρεῖ; ἠρώτησα· δύνασθε νὰ παραδεχθῆτε τὴν ἔλλειψιν ἐλευθέρας θελήσεως ὑπὸ τῶν ἄλλων πνευμάτων; — Πᾶς τις, ἀπήντησεν ὁ ἱατρός, ἐν ὅσῳ κατὰ λόγον νοεῖ, δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἐλευθερίαν θέλησιν ἀπὸ τῶν ἄλλων πνευμάτων· διότι, ἀφοῦ παραδεχόμεθα πρὸς τούτων ὅτι εἶνε ἀνωτέρως φύσεως ἢ οἱ γηγενεῖς ἑνθροιστοὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἀφοῦ δὲ τὸ ἀνώτατον προσόν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ εἰς πᾶν πνευματικὸν ὄν εἶνε ἡ ἐλευθέρα θέλησις, ἐν παραδεχόμεθα ἔλλειψιν ταύτης εἰς τὰ ἄλλα πνεύματα, ἠθέλωμεν ταπεινώσει αὐτὰ εἰς βαθμὸν κατώτερον καὶ τῆς παρουσίας καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἠθέλωμεν τάξει αὐτὰ εἰς θέσιν ὑποδεεστέραν καὶ τῆς τῶν κτηνῶν, μεταξὺ τῶν ἀναισθητῶν καὶ ἀζώων ὑπάρξεων. Διότι, ὅπου ζωὴ καὶ βαθμὸς τις νοήσεως καὶ ἀδιόρητος κίνησις, ἐκεῖ ἄρχονται ἀναλόγως ἐμφανίζεσθαι καὶ ἀκτενεῖς θελήσεως. Παραδέχομαι λοιπὸν ὅτι τὰ ἄλλα πνεύματα ἄν στεροῦνται ἐλευθέρας θελήσεως·

ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, πῶς ἢ παραδοχῇ ἐλευθέρας θελήσεως συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην λογικὴν καὶ τὸ δυνατὸν τῆς γενέσεως τοῦ κακοῦ. Ἐπειτα εἰς τί συνίσταται τὸ ἐνδεχομένως τοῦτο καὶ δύναμις κακὸν πρὸ τῆς γενέσεως αὐτοῦ; — Εἰς τὴν διπλὴν ταύτην ἀπορίαν σας, ἀπήντησα ἐγὼ, δύναται νὰ δοθῇ φυσικωτικὴ λύσις. Ἐρωτᾶτε πρῶτον εἰς τί συνίσταται τὸ ἐνδεχομένως καὶ δύναμις κακὸν πρὸ τῆς ἐνεργείας γενέσεως αὐτοῦ. Ἀποκρίνομαι. Παρατηροῦμεν καὶ παραδεχόμεθα βαθμίδας ἐν τῇ δημιουργίᾳ. Εἴπομεν ὅτι καθὼς μεταξὺ τῶν ὑλικῶν κτισμάτων ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἀπὸ τοῦ ἀτελεστεροῦ πρὸς τὸ τελειότερον ἀναβαίνοντες, ἄνευ διακοπῆς τῆς κλίμακος ταύτης, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν πνευματικῶν κτισμάτων παραδεχόμεθα ὑπάρξεις διαφόρων βαθμῶν ἀνερχομένης ἐκ τῆς κατωτέρας πρὸς τὴν ἀνωτάτην καὶ πλησιεστάτην εἰς τὴν τοῦ θεοῦ τελειότητα. Ἄς θεωρήσωμεν ἐν ἐκ τῶν πνευμάτων τούτων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔχει λαβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑπαρξίν, ζωὴν, πάθησιν, νόησιν, ἐλευθερίαν θέλησιν καὶ δύναμιν καὶ δόξαν εἰς βαθμὸν ἀνάλογον. Τὸ πνεῦμα τοῦτο νοεῖ ἑαυτό, νοεῖ τὸν Θεόν, νοεῖ τὰ ἄλλα πνεύματα. Βλέπει ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸ δύναμιν, ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸ δόξαν, καὶ εἰ τι ἄλλο ἀγαθόν· βλέπει ὅτι πᾶν ὅτι ἔχει τὸ εἶλαβεν ἐκ τοῦ Θεοῦ· βλέπει ὅμως συγχρόνως ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πνεύματα ἀνωτέρας τάξεως καὶ ὅτι ὑπὲρ πάντα κεῖται ἡ τρισηλίος καὶ παμφανὴς οὐσία αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης φυσικὴ καὶ ὀρθὴ διάθεσις εἶνε ὅτι τὸ πνεῦμα πρέπει νὰ χαίρῃ δι' ὅσα ἔχει ἐν ἑαυτῷ ἀγαθὰ καὶ νὰ ἐγνωμονῇ τῷ Θεῷ, ὅστις ἔδωκεν εἰς αὐτὸ πάντα μηδὲν ὀφείλων, νὰ χαίρῃ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα βλέπει ἐκτός ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἄλλα πνεύματα καὶ εἰς τὸν Θεόν αὐτόν ἐν τελειότητι. Εὐχαρίσκει καὶ ἐγνωμονεῖ διὰ τῆς παρατηρουμένης ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐκτός ἀγαθῶν, ἰδοὺ τὸ φυσικὸν καὶ ὀρθόν καὶ καλὸν αἰσθημα, ὅπως πρέπει νὰ κυριαρχῇ ἐν παντὶ πνεύματι. Ἄλλ' ἐκ τῆς εἰρημένης θεωρίας δύναται καὶ ἄλλη διάθεσις νὰ γεννηθῇ παρὰ φύσιν καὶ στρεβλὴ καὶ κακῇ. Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα βλέπει ὅτι ἄλλα πνεύματα ἔχουσι πλεονα ἢ αὐτὸ δύναμιν, καὶ ἀνωτέραν ἢ αὐτὸ τάξιν καὶ δόξαν, ἐνδεχόμενον νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸ λύπη τις φθονερὰ ἐπὶ τούτῳ. Ἐὰν ἐκ τοῦ λυπηροῦ τούτου συναισθηματος ἐπηρεαζομένη ἡ θέλησις ὑπογογγύσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς δῆθεν ἀνίσως καὶ ἀδίκως καὶ μετὰ φειδωλίας ἤμισα ἀγαθῆς διανείματος τὸ ἀγαθόν, ὁ ἐνδεχόμενος οὗτος φθόνος καὶ ὁ ὑπογογγυσμὸς καὶ τὰ τούτοις ἐπακόλουθα, ἰδοὺ τὸ ἐνδεχομένως καὶ δύναμις κακόν, εἰς ὃ δὲ

ναικαὶ νὰ ὑποπέσῃ ἡ ἐλευθέρα θέλησις. Ἡ θέλησις λοιπὸν παντὸς πνεύματος, κειμένη μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἐνδεχομένου κακοῦ, ἔχει ἀπόλυτον τὴν ἐλευθερίαν νὰ κλίνῃ πρὸς ἐκάτερον. Ἐνθεν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, ἐκείθεν ἡ λύπη καὶ ὁ γογγυσμὸς· εὐρισκομένη δὲ μεταξὺ τῶν ἐναντίων οὐδαμῶς δεσμεύεται πρὸς τοῦτο ἢ πρὸς ἐκεῖνο ἢ θέλησις· τοιοῦτό τι ἠθέλε παραβιάσει καὶ ἀναιρέσει τὴν ἐλευθερίαν, καὶ μετ' αὐτῆς πᾶσαν τὴν ἠθικὴν τοῦ προσώπου ἀξίαν. Τίνα ἀξίαν δύναται νὰ ἀποδώσῃ τις εἰς τι ὡς ἐνεργοῦν καλῶς, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἄλλως; Ἡ ἀξία πᾶσα ἢ ἠθικὴ ἐργεῖται εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἠτις ἐκνοσίας κινεῖται πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἐνῶ δύναται νὰ κινήθῃ καὶ πρὸς τὸ κακόν· ἐπρεπε λοιπὸν νὰ εὐρίσκηται μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἡ θέλησις, ἵνα δοκιμάζηται καὶ ἀναδεικνύηται ἡ ἐλευθερία αὐτῆς. Ὅστε, ἐξ ὧν εἶπον, καταφαίνεται ὅτι ἡ παραδοχῇ ἐλευθέρας θελήσεως κειμένης μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην τὸ δυνατὸν τῆς γενέσεως τοῦ κακοῦ ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ τῶν ἄλλων ὑπάρξεων. — Ἰκανῶς πείθουσι τὰ εἰρημένα, εἶπεν ὁ ἱατρός, ἀλλὰ τοῦτο ἔτι δὲν διεσαφηνίσατε ἱκανῶς, ὅτι ἐκ τῆς παραβιάσεως νόμου καὶ καθήκοντος προέρχεται καὶ αἰξεται τὸ κακὸν ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ, ὡπως καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἄν ἐδηλώσατε ὠρισμένως ποῖον νόμον καὶ τίνα καθήκοντα ἔχοντα τὰ ἄλλα πνεύματα· δυνατὸν, ἐὰν παραβῶσιν αὐτά, νὰ κατατηθῶσιν ἐξ ἀγαθῶν πονηρά. — Τὸ καθήκον τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τὸν νόμον τῆς ἀπορρητοῦ ὑποταγῆς, εἶπον ἐγὼ. Πᾶν πνεῦμα ἔχει τὸ καθήκον νὰ ἐγνωμονῇ τῷ Θεῷ δι' ὅσα ἀγαθὰ εἰς οἰουμένης βαθμὸν ἔχει λαβὴν παρ' αὐτοῦ, οὕτε δικαιοῦται νὰ γογγύσῃ κατ' αὐτοῦ φθονοῦν ἐὰν εἰς ἄλλο τι κτίσμα ἐδόθη θέσις ἀνωτέρω καὶ δόξα καὶ δύναμις. Ὁ Θεὸς ἔδωκε πᾶν ὅτι ἔδωκεν ἐξ ἀγαθότητος, οὐδὲν ὀφείλων· τὸ κτίσμα ἔλαβε πᾶν ὅτι ἔχει μηδὲν εἰς αὐτὸ ὀφειλόμενον, ἀλλὰ δωρεάν. Δι' ὅσα ἔλαβεν ὀφείλει εὐγνωμοσύνην· δι' ὅσα δὲν ἔλαβεν οὐδαμῶς μὲν πταίει, ἐὰν προσηκόντως αἰτήσῃται αὐτά, πταίει δὲ μεγάλως, ἐὰν λυπηθῇ φθονερῶς βλέπον βεῖ ἐδόθησαν τυχὸν εἰς ἄλλα κτίσματα καὶ ἐὰν γογγύσῃ κατὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο. Καὶ ἵνα τὸ πρᾶγμα καταστῇ σαφέστατον, ἰδοὺ ἐν παραδείγματι. Εἰς πόλιν, ἢς πάντες οἱ κάτοικοι εὐποροῦσιν, ὑπάρχουσι τρεῖς μόνον ἄποροι. Ἄγνωστος εἰς αὐτοὺς πλούσιος ἐπισκεψάμενος τὴν πόλιν αὐτῶν δωρεάν ἐξ ἀγαθότητος εἰς μὲν τὸν πρῶτον 100,000 εἰς δὲ τὸν δεύτερον 200,000 καὶ εἰς τὸν τρίτον 300,000 δραχμῶν. Τίς δύναται νὰ λαχησθῇ

σπουδαίως ότι δεν ἀφείλουσι πάντες ανάλογον εὐγνωμοσύνην καὶ ὅτι οὐδαμῶς δικαιούται νὰ γογγύσῃ κατὰ τοῦ πλουσίου ὁ τῶ ὑλιγώτερος λαβίων, διότι οὗτος ἔδωκεν εἰς τοὺς ἄλλους περισσότερα; Πολὺ περισσότερο ἀφείλει νὰ εὐγνωμοσύνη πᾶν πνεῦμα εἰς τὸν Θεὸν, πεποιθὸς ἐπ' αὐτὸν ὅτι πᾶν ὅ,τι πράττει σοφῶς καὶ δικαίως καὶ καλῶς λίαν πράττει, τὴν τῶν κτισμάτων αὐτοῦ εὐδαιμονίαν ἀγαπῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέλησις αὐτοῦ εἶνε σοφὴ καὶ ἀγαθὴ καὶ δικαία εἰς ἀνελλιπή τελειότητα, ἐὰν τυχὸν πνεῦμά τι ἀντιτάξῃ τὴν θέλησιν του εἰς τὴν θείαν θέλησιν, κειμένου φύσει ὑψίστου νόμου ἀβιάστου ὑποταγῆς τῶν ἐλευθέρων κτισμάτων εἰς τὴν θέλησιν τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν καὶ χορηγοῦ παντός ἀγαθοῦ, τοιαύτη ἀντίταξις, καταντῶσα μάλιστα εἰς ἀντίπραξιν, μεταβάλλει τὸ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ ἐξελεθὸν καθαρὸν, ἀλλ' ἐλευθερὸν πνεῦμα, εἰς πνεῦμα πονηρίας, εἰς σατανᾶν καὶ εἰς διάβολον, πᾶν δ' ἄλλο πνεῦμα ὑπ' αὐτοῦ παρασυρόμενον συγκατακρημνίζεται καὶ συναποτελεῖ τοὺς πεπαικότες ἀγγέλους.

Μετὰ τοῦτο πολλὰ καὶ ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα διαλεχθέντες ἀπήλθομεν οἰκασθε, τῆς νυκτός ἱκανῶς προχωρησάσης καὶ τοῦ ἱεροῦ ὁμολογοῦντος ὅτι πρόγραμμα δὲν δύναται τις ὁρθῶς φρονῶν νὰ ἀπιστῇ εἰς τὸ δυνατόν καὶ λογικὸν τῆς γενέσεως τοῦ κακοῦ ἐν μέσῳ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

**ΠΟΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ
ΟΤΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ;**

Εἰ εἰς Θεὸς ὑπάρχει, ὡς εἶνε ἀληθὴς, ἀφείλομεν ὡσαύτως νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι Ἐκείνος ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἐαυτὸν ἢ ὅτι ἐπλάσθη ἐξ ἄλλου ἀνθρώπου ἢ ὅτι αὐτὸς ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ ὁρθὸς λόγος ἀπολύτως ἀντίσταται νὰ παραδεχθῇ τὰς τρεῖς εἰρημένας προτάσεις· καὶ μὴ νῆ ἢ ἐκδηλώσει αὐτῶν καταδεικνύει τὸ ἐν αὐταῖς ὑπάρχον ψευδὲς καὶ παράλογον. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ πολυμαθὴς διαμαρτυρούμενος Οὐίχολ ἀπεφαίνετο μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ λογικῆς ὅτι «τὸ ὑπερφυδὲς ἔργον τῆς δημιουργίας ἐξηγεῖ, καθ' ἑαυτὸ, τὴν πρώτην ἐπὶ γῆς ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου». Νὰ παραδεχθῶμεν, ὡς ποιοῦσι μωγοὶ τινες νεωτερίζοντες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐκ τοῦ πύθγκου ἢ ὅτι εἶνε πύθγκος τελειοποιημένος, τοῦτο δὲν θά εἶνε εἰ μὴ ἀληθὴς ἀσέβεια, μέγας παραλογισμὸς, προφανῆς ἀφροσύνη. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὁρθῶς παρατηρεῖ

ὁ διάσημος καθηγητὴς Πέτρος Γουρίας, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε μεταμόρφωσις τοῦ πύθγκου· ὁ πύθγκος γεννᾶται πύθγκος, ἀποθνήσκει πύθγκος· ὁ πύθγκος τῆς σήμερον καὶ ὁ πρὸ ἑξ χιλιῶν ἐτῶν πύθγκος εἰσὶ μὲ τὰ αὐτὰ ἰδιώματα, μὲ τὰς αὐτὰς κακίας· καὶ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πύθγκου ἡ διαφορὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε μόνῃ ἡ παραβολὴ αὐτῶν ἀποβαίνει ὕβρις κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος. — Ἡ διάστασις ἣτις ὑπάρχει μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πύθγκου, λέγει ὁ περιφνημὸς Hebrayew, εἶνε ἄπειρος. — Ἡ θεωρία, λέγει ὁ ἰρρισταὸς φυσιολόγος De Quatrefages, ἡ θεωρία ἣτις ὑποστηρίζει τὴν ἐκ τῶν πύθγκων τοῦ ἀνθρώπου καταγωγήν, διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων μεταμορφώσεων, δὲν εἶνε, τῆ ἀληθείᾳ, κίμῃ ἀστειδῶν τι παίρνιον, ὅπερ εἰς οὐδὲν βασίζεται ὠρισμένον γεγονός. Ἡ θεωρία αὕτη εἶνε ἀνοηστῆρικος ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν. Ἐγὼ δὲν διαστάζω νὰ τὸ εἶπω.

Πρόκειται ἤδη νὰ ἐξαγγείλωμεν τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀκριβῶς παραδεχθείσης ἀρχῆς ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ ἀνθρώπου. Καθὼς μετὰ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ καθήκοντος, μετὰ τῆς αἰτίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς συνεπειᾶς ὑπάρχει ἀείποτε στενὴ καὶ ἀναγκαία σχέσις, οὕτω καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ ποιητοῦ καὶ ἀνθρώπου πλάσματος· αὐτοῦ, δέον ἐπ' ἴσης νὰ ἀναγνωρισώμεν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει στενὴ καὶ ἀναγκαία σχέσις· Ποία δὲ εἶνε ἡ σχέσις αὕτη; Ἰδοὺ ἐν μῆ λέξει· ἡ Ὁ ρ η σ κ ε ἰ α. Περὶ τῆς Ὁρησκείας κάλλιστα ἔλεγεν ὁ μέγας Ἐπίσκοπος, ὁ ἱερὸς Ἀγροστίνος· «Ἡ Ὁρησκεία εἶνε ὁ δεσμὸς ὁ συνδέων τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ.» Religio cum Deo nos ligat et ei plane devincit. (S. Aug. de vera religione cap. v.)

Ναί, ὁ ἄνθρωπος ἐξαργύεται ἐκ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν εἶνε συνδεδεμένος μὲ ἱερὸν δεσμόν, οἵτινες ἀποκαλύπτονται διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς λατρείας, ἣτοι διὰ τῆς Ὁρησκείας. Ὁ Θεὸς, ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ὁρησκεία εἰσὶ τρεῖς, μίᾳς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως κτίσεις, οἵτινες δὲν δύναται νὰ ἀποσπασθῶσι· τοσοῦτον εἶνε πρὸς ἀλλήλους συναφείας, ὥστε ἐν εἰς ἐξ αὐτῶν ἤθελεν ἀποσπασθῆ, κατ' ἀνάγκην θά διαλυθῆ καὶ θά συντριβῆ ἡλόκληρος ἡ ἔκτισις.

Βλέπομεν λοιπὸν, ὅτι καὶ μόνος ὁ ἄπλοῦς καὶ φυσικὸς λόγος κινεῖ ἡμᾶς ἵνα μετὰ πολλῆς ἀληθείας ἀποφασθῶμεν ὅτι δευτέρας γενομένης τῆς ὑπόφξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, προκύπτει κατὰ συνέπειαν ἡ Ὁρησκεία, ἣτις εἰ ἀπὸ ἀκριβῶς ὠνομάσθη οὕτω Religio δηλ. λατ., διότι συνδέει καὶ ἐνώνει τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ

δεσμοῦ στενοῦ καὶ ἀρρήκτου. Ὅθεν ἄς ὁμολογήσωμεν μετὰ πάσης βεβαιότητος ὅτι δὲν πλανώμεθα· Ἡ Ὁ ρ η σ κ ε ἰ α εἶνε ἀναγκαιὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

(Ἐκ τοῦ Ἱταλικοῦ.) ἘΘΦ. Ι. ΚΟΝΤΗΣ.

**ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ
Μάθημα τέταρτον.**

Ὁ διδάσκαλος χωρίον τινὸς ἐδίδασκε μιὰ τῶν ἡμερῶν τὰ παιδία τῆς κοινότητος, ἕτινα καθήμενα κύκλῳ ἐφαίνοντο, ὅτι εὐχαρίστως ἤκροοντο τοῦ μαθήματος, διότι ὁ διδάσκαλος οὕτως ἐγνώριζε νὰ διδάσκῃ μετὰ δυνάμεως καὶ γλυκύτητος. Θέμα τοῦ μαθήματος εἶχε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ περὶ ἀγαθῆς καὶ κακῆς συνειδήσεως καὶ ἐνδομύχου φωνῆς τῆς καρδίας.

Ἄφ' οὗ ἐτελείωσε τὴν διδασκαλίαν, ἠρώτησε τοὺς μαθητάς· «Τίς ἐξ ὑμῶν δύναται νὰ μοι εἴπῃ παραβολὴν τινα περὶ τοῦ θέματος τούτου;»

Ἐξ ἐκ τῶν μαθητῶν προχωρήσας εἶπε· «δύναμαι ἐγὼ· δὲν γνωρίζω ὅμως κατὰ πόσον ἡ παραβολὴ μου θά εἶναι ἀκριβής.»

«Ἄς ἴδωμεν», ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ μαθητὴς ἐξηκολούθησεν οὕτω.

«Παραβάλλω τὴν ταραχὴν τῆς κακῆς συνειδήσεως πρὸς ὅ,τι ἐπαθόν, ὅτε τὰ ἐχθρικά στρατεύματα διέβησαν διὰ τοῦ χωρίου μας καὶ ἀπήγαγον βιαίως τὸν πατέρα μου μετὰ τοῦ ἵππου του. Ἡ μήτηρ μου, ἰδοῦσα ὅτι ὁ πατήρ μου δὲν ἐπέστρεφεν, ἤρριξε νὰ κλαίῃ καὶ ὀδύρηται καὶ ἀπέστειλεν ἐμὲ εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἀναζητήσιν αὐτοῦ.

Μετέβην πάραυτα, ἐπέστρεψα δὲ ἀργὰ ἐν καιρῷ νυκτός, βεβαρημένην ἔχον τὴν καρδίαν, διότι δὲν εἶδον τὸν πατέρα μου.

Ἦτο νύξ φθινοπωρινή· ὁ ἄνεμος ἐσφύριζεν ἐν μέσῳ τῶν θρυῶν, τῶν ἐλατῶν καὶ τῶν βράχων· αἱ γλαυκῆς καὶ οἱ βοῦφοι ἐκρωζον. Προαίσθημά τι μοι ἔλεγεν, ὅτι ἀπώλεσα τὸν πατέρα μου, καὶ ἐφανταζόμην τὴν ὀδύνην τῆς μητροῦς μου, ὅτε θά ἐνεφανιζόμην μόνος εἰς τὸν οἶκόν μου. Ἐπὶ τῆς ἰδέας ταύτης βασανιζόμενος ἐφροττοῦν καὶ ὑπὸ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως φύλλου κατεφοβιζόμην. Ἐσκέρθην δὲ τότε ἰδοὺ τὶ

ἐξ ἔκταντος πάσχει ὁ φέρων ἐν ἑαυτῷ κακὴν συνειδήσιν.»

«Παιδίον, δέικοψε τότε ὁ διδάσκαλος, θὰ θελήσῃ ποτε νὰ βαδίξῃτε οὕτω ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκοτούρου, μάτην ἀναζητοῦντες τὸν πατέρα σας καὶ ἀκούοντες ἀκαταπαύστως τὴν βοήν τοῦ ἀνέμου καὶ τοὺς κρογμούς τῶν σαροκράτων ὁρνέων;

«Ὅχι» ἀπεκρίθησαν συγχρόνως πάντα τὰ παιδία φρικώδηντα.

Ὁ μαθητὴς ἤρριξε πάλιν τὴν διήγησίν του. «Τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐβάρησα ἄλλοτε ποτε μετὰ τῆς ἀδελφῆς μου. Μετέβημεν εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ἀγοράσωμεν ποικίλα κομψὰ δῶρα διὰ τὴν ἐπουμένην ἡμέραν, καθ' ἣν ἐμελλεν ὁ πατήρ μου νὰ τελέσῃ μικρὸν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τῆς μητροῦς μου.

Ἐπεστρέφομεν πάλιν ἀργὰ τὴν νύκτα, ἀλλὰ τότε ἦτο ἄνοιξις· ὁ οὐρανὸς ἐφαίνετο διαυγῆς καὶ ὠραῖος· τοιαύτη δὲ γαλήνη ἐπεκράτει ἐν τῆσφύσει, ὥστε εὐδιάκριτος ἐφθάνεν εἰς τὰ ὠτὰ μας ὁ ψιθυρισμὸς τοῦ θύνακος, ὅστις ἔρχετο παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ μακρὰν εἰς τὰ περίξ ἠκούετο τὸ κελάδημα τῶν ἀηθῶν ἐντὸς τῶν θάμνων. Ἐβάρημεν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν, τοιαύτην δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ χάραν καὶ φαιδρότητα ἠσθανόμεθα, ὥστε οὐδὲ λέξιν ἀντηλλάξομεν· ἐπὶ τῆς ὁδοῦ συνητήσαμεν καὶ τὸν ἀγαθὸν πατέρα μας, ὅστις ἤρχετο εἰς προῦπάντησίν μας. Τότε εἶπον κατ' ἑμαυτῶν· Ἰδοὺ βεβαιότατα τί αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πράττοντος τὸ ἀγαθόν.»

Ὁ νεαρὸς μαθητὴς ἐσιώπησεν. Ὁ διδάσκαλος προσέβλεψεν ἐπὶ στιγμὴν τοὺς μαθητάς του μετ' ἀγάπης, μεθ' ὅ πάντες συγχρόνως ἀνέκραξαν· «Ναί, θέλομεν νὰ γίνωμεν χρηστοὶ ἄνθρωποι!»

Μάθημα πέμπτον.

Ἡ θεία εὐσπλαγχνία ὠδήγησε κικηρήθη τινὰ νεανίαν εἰς κύκλον ἀνθρώπων, ὃν τὰ ἤθη ἦσαν ἄγρια καὶ καθαρὰ. Συνεικινήθη ὑπὸ τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ μιμηθῆ αὐτὰς καὶ νὰ ἀπαυνηθῆ τὰς παλαιὰς ἔξεις· ἐγένετο δίκαιος, νηφάλιος, καφετικός, ἐργατικός, εὐεργετικός. Οἱ βλέποντες αὐτὸν δὲν ἠδύνατο ν' ἀρνηθῶσι τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέδιδον ὅμως εἰς αὐτὰ ἐλατήριον

ἀπεχθῆ. Ἦθελον πάντοτε νὰ κρίνωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς παρελθούσης καὶ οὐχὶ τῆς παρούσης καταστάσεως. Ἡ ἄδικία αὐτῆ τὸν κατέθλιβε πικρὰ ἔχουσε δάκρυα εἰς τὸν κόλπον ἐρημίτου τινός· ὡς τέκνον μου, τῷ εἶπεν ὁ γέρον, εἶσαι κρείττων τῆς περὶ σοῦ ἰδέας τῶν πολλῶν· εὐχαρίστησον τὸν Θεόν. Εὐτυχής ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ, οἱ ἐχθροί μου καὶ ἀντίπαλοί μου ἐπικρίνουσιν ἐν ἐμοὶ κακίας, ὡς δὲν ἔχω· τί σοι μέλει, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι σὲ ὑποτιθεύουσι κακόν, ἐν ᾧ εἶσαι ἀγαθός· δὲν ἔχεις πρὸς παρηγορίαν σου δύο πεφωτισμένους μάρτυρας τῶν πράξεών σου· τὸν Θεὸν καὶ τὴν συνέδυσιν·

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Ν. Δ).

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Οὐδέμια αἰτήσεις περὶ ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ λαμβάνεται ἐπ' ὄψει, ἐὰν μὴ συνοδεύηται ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς χορήματα ἢ γραμματάσημα ἢ ἐπιταγίμ.

Ὡς σημειοῦται καὶ ἐν τῇ προμετωπίδι, τιμὴ ἐκάστου σώματος τοῦ Α'. Β'. καὶ Γ'. ἔτους προκαταβαλλομένη ὠρισθῆ ὑπὸ τοῦ Σουλίου τοῦ Συλλόγου σφ. 10 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ σφ. χρ. 10 ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. εἰς τοὺς ἐγγραφομένους δὲ νέους συνδρομητάς καὶ αἰτούντας τὰ σώματα καὶ τῶν τριῶν ἔτων ὁμοῦ ἀποστέλλονται ταῦτα ἐπὶ προπληρωμῇ σφ. ἢ σφ. χρ. 15.

Πᾶσα τὸ περιοδικὸν ἀγοράσκει ἐπιστολῇ καὶ διατριβῇ αἰμπεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ προσωπωνδῶς αὐτὸ διευθύνοντος ἱεροκήρυκος τῆς «Ἀναπλάσεως» Φ. Π. Παπαδοπούλου.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀπανταχοῦ συνδρομηταὶ καὶ ἀνταποκριταὶ τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐγκαιρῶς ν' ἀγγέλλωσι τῇ Διευθύνσει οἵαν· δῆποτε συμβαίνουσιν ἀταξίαν περὶ τὴν παραλαβὴν τῶν φύλλον, ὅπως τάχιστα λαμβάνονται τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς διόρθωσιν αὐτῆς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ 4 ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Βατούμ, κ. Χ. Δημητριάδ, ἐλήφ. καὶ ἡ ἐπιστ. τῆς 4 σφ. ἀπηντήσαμεν ἤδη καὶ ἐξετελέσαμεν τὰ γραφέντα βιβλ. Ζηκιδ. θὰ σταλῶσιν εἰσπραξίς συνδρομῶν γενήσεται διὰ προσωρινῶν ἀποδείξεων ὑφ' ἡμῶν δοθησομένων τοῖς συνδρομηταῖς· μετὰ τὴν ἀποστολὴν δὲ τῶν εἰσπραχθέντων θὰ λάβητε παρ' ἡμῶν τὰς τακτικὰς ἀποδείξεις. — Βόλου, κ. Ραζηκόσιαν, ἐλήφ. συνδρ. Δ'. ἔτους διὰ ταχυδρ. ἐπιταγ. ἡτοι δρ. 10. — Σμύρνην, κ. Γ. Ψυχολογῶν, ἐλήφ. σφ. χρ. 60. — Αερησσόν, κ. Σ. Χουρμούζιον, ἐλήφ. ἐπιστ. συνδρομῶν ἡμῶν. — Κωνσταντινούπολι, κ. Θέμελι, ἐλήφ. ἐπιστ. θὰ συμμορφωθῶμεν, ὡς γράφομεν ἐν τῇ ἀπαντήσει. — Χανία, κ. Ἀνδρουλάκη, ἐλήφ. ἡτοι δρ. 55 συνδρομῆς ἡτοι φράγκα χρ. 60· θὰ συμμορφωθῶμεν. — Σμύρνην, κ. Κατράν, ἐλήφ. ἐπιστ. μετὰ ἀποδείξεων διὰ συμμορφωθῶμεν. — Αειβήσιον, κ. Μουσαῖον, ἐπιστ. ἐλήφ. καὶ ἡμῶν καὶ τῇ Σχολῇ ἀπεστ. τὰ καθ' ἑστ. φύλλ. ἡμετ. συνδρ. Δ'. ἔτους ἐλήφ. ἡτοι σφ. χρ. 10· τὸν πρῶτον τόμον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σουλίου θὰ ἔχητε προσεχῶς. — Φίρσαλα, κ. Α. Μλεξίδ, ἐλήφ. συνδρομῆ Δ'. ἔτους ἡτοι δραχ. δέκα. — Μ. Αίγυπτ. κ. Ν. Αἰγυπτ. καὶ Α. Αἰγυπτ. ἐπιστ. νέα ἐλήφ. ἡ τάξις ἐντὸς ὀλίγου περιμένουμε ἀπάντησιν, ἡν γράφομεν καὶ περὶ τοῦ «Σιστήρος». — Ἀλμυρόν, κ. Γ. Μπαστούνην, ἐλήφ. Γ'. ἔτ. συνδρ. ἡμῶν καὶ κ. Ν. Κωνσταντίνου ἡτοι δρ. 20. — κ. Θ. Μηνόπουλον, ἐλήφ. συνδρ. Δ'. ἔτ. ἡτοι δραχ. 10. — Κρήτην, Δ. Κλωναράκη, ἐλήφ. συνδρ. Δ'. ἔτους ἡτοι σφ. χρ. 10. — Βάρναν, κ. Α. Σεμπρικόν, ἐλήφ. διὰ Κασδύνη ἐπὶ ἐπὶ συνδρ. ἡτοι σφ. χρ. 70. — Κρονσλαίβ, κ. Ν. Σακιάπουλον, ἐλήφ. μόνον 25 δραχ. ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς 13 Οκτωβρίου δηλοῦται. — Ἱερουσαλήμ, κ. Σ. Νικολαΐδην τὰ ζητηθέντα ἐστέλησαν.

Τόποις Α. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου — Κάτωθεν τοῦ Δημαρχείου. —